

कार्यक्रम अंदाजपत्रक २०२४ - २०२५

अल्पसंख्याक विकास विभाग

शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, मुंबई
२०२४

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२४ - २०२५

अल्पसंख्याक विकास विभाग

- अनुक्रमणिका -

अ.क्र	उप.क्र	तपशील	पृष्ठ क्र.
१		सर्वसाधारण प्रस्तावना	
२		वित्तीय विवरणपत्र	
३		अल्पसंख्याक विकास विभाग (खुद्द) बाबत संक्षिप्त माहिती	१
४		कार्यक्रम -	
	(१)	सचिवालय सर्वसाधारण सेवा -	३
		(अ) अल्पसंख्याक विकास विभाग (खुद्द)	३
		(ब) उर्दू साहित्य अकादमी	५
		(क) राज्य सांप्रदायिक सदभावना परिषद	५
	(२)	राज्यातील अल्पसंख्याकांच्या सर्वांगीण विकासासाठी अल्पसंख्याक विकास विभागाकडून राबविण्यात येत असलेल्या विविध योजना.	१३
	(३)	मौलाना आझाद अल्पसंख्याक आर्थिक विकास महामंडळ मर्यादित, मुंबई	२५
	(४)	महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोग, मुंबई	३३
	(५)	महाराष्ट्र राज्य हज समिती, मुंबई	३८
	(६)	महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळ, छत्रपती संभाजीनगर	४२
	(७)	महाराष्ट्र राज्य वक्फ न्यायाधीकरण, छत्रपती संभाजीनगर	४२
	(८)	कला व संस्कृती - महाराष्ट्र राज्य उर्दू साहित्य अकादमी	४६
	(९)	महाराष्ट्र राज्य पंजाबी साहित्य अकादमी, मुंबई	४९
	(१०)	अल्पसंख्याक आयुक्तालय, छत्रपती संभाजीनगर	५२
	(११)	जिल्हा अल्पसंख्याक कक्ष	५३
	(१२)	संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा -	५४
		(अ) अल्पसंख्याकांच्या कल्याणासाठी मा.पंतप्रधानांचा नवीन १५ कलमी कार्यक्रम	५४
		(ब) राज्यातील अल्पसंख्याकांकडून चालविण्यात येणा-या शैक्षणिक संस्थांना धार्मिक/भाषिक अल्पसंख्याक संस्था म्हणून दर्जाची मान्यता	५५
		(क) महाराष्ट्र शासनाचा श्रीमती इंदिरा गांधी राष्ट्रीय एकात्मता पुरस्कार	५५

*****

सर्वसाधारण प्रस्तावना
अल्पसंख्याक विकास विभाग
मा.मंत्री, अल्पसंख्याक विकास (औकाफसह)

प्रधान मुख्य सचिव, अल्पसंख्याक विकास विभाग

- (१) अल्पसंख्याक विकास विभाग, आस्थापना
- (२) अल्पसंख्याक विकास विभाग, रोख शाखा
- (३) अल्पसंख्याक विकास विभाग, अर्थसंकल्प
- (४) अल्पसंख्याक विकास विभाग, गृहव्यवस्थापन
- (५) विधानमंडळ कामकाज
- (६) अल्पसंख्याक विकास विभाग, नोंदणी शाखा
- (७) अल्पसंख्याक विकास विभाग, रचना व कार्यपध्दती
- (९) महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळ, छत्रपती संभाजीनगर
- (१०) महाराष्ट्र राज्य वक्फ वक्फ न्यायाधिकरण, छत्रपती संभाजीनगर
- (११) राज्यातील अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्थांना अल्पसंख्याक दर्जा देणे.
- (१२) अल्पसंख्याक विकास विभागामार्फत राबविण्यात येत असलेल्या विविध योजना
- (१३) अल्पसंख्याकांसाठी मा.पंतप्रधानांचा नवीन १५ कलमी कार्यक्रमाची अंमलबजावणी
- (१४) न्या. सच्चर समितीच्या शिफारशीची अंमलबजावणी
- (१५) राज्य सांप्रदायिक सदभावना परिषद
- (१६) महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोग, मुंबई
- (१७) मौलाना आझाद अल्पसंख्याक आर्थिक विकास महामंडळ मर्यादित, मुंबई
- (१८) महाराष्ट्र राज्य हज समिती, मुंबई
- (१९) महाराष्ट्र राज्य उर्दू साहित्य अकादमी, मुंबई
- (२०) महाराष्ट्र राज्य पंजाबी साहित्य अकादमी, मुंबई
- (२१) अल्पसंख्याक आयुक्तालय, छत्रपती संभाजीनगर
- (२२) जिल्हा अल्पसंख्याक कक्ष

वित्तीय विवरणपत्र / Financial Statement

अल्पसंख्याक विकास विभाग (खुद्द) बाबत संक्षिप्त माहिती.

अल्पसंख्याक विकास विभागाच्या स्थापनेपूर्वी राज्यातील अल्पसंख्याकांशी निगडित विविध विषय सामान्य प्रशासन विभाग, रोजगार व स्वयंरोजगार विभाग, महसूल व वन विभाग आणि पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग या वेगवेगळ्या विभागांकडून हाताळले जात होते. हे विषय एकाच मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाच्या नियंत्रणाखाली आणून त्यायोगे राज्यातील अल्पसंख्याकांच्या विकासासाठी राज्य शासन राबवित असलेल्या कल्याणकारी धोरणामध्ये सुसुत्रता आणण्यासाठी तसेच राज्य शासन अल्पसंख्याकांच्या कल्याणासाठी राबवित असलेल्या विद्यमान योजनांचे परिणामकारक संनियंत्रण करण्याच्या हेतूने व अल्पसंख्याकांचा सर्वांगीण विकास साधण्यासाठी विविध नवीन योजना तयार करून त्याची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याकरिता राज्य शासनाने शासन अधिसूचना, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक : शाकानि-१००८/प्र.क्र.४/२००८/१८ (र. व का.), दि.२१.२.२००८ अन्वये राज्य शासनाचा स्वतंत्र मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग म्हणून अल्पसंख्याक विकास विभागाची निर्मिती केली आहे.

नवनिर्मित अल्पसंख्याक विकास विभागाकडे पुढील कार्यभार सोपविण्यात आला आहे :-

१) अल्पसंख्याक विकास विभाग

- (१) अल्पसंख्याकांच्या कल्याणासाठी मा. पंतप्रधानांच्या १५ कलमी कार्यक्रमाचे समन्वय व आढावा.
- (२) महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोगाचे शासकीय स्तरावरील संनियंत्रण आणि समन्वय.
- (३) महाराष्ट्र राज्य हज समितीचे शासकीय स्तरावरील संनियंत्रण आणि समन्वय.
- (४) राज्यातील अल्पसंख्याकांकडून चालविल्या जाणाऱ्या शैक्षणिक संस्थांना अल्पसंख्याक दर्जाची मान्यता देण्याबाबत.
- (५) वक्फ (वक्फ अधिनियमासह) व त्या अनुषंगीक बाबींची महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळाचे शासकीय स्तरावरील अंमलबजावणी संनियंत्रण आणि समन्वय.
- (६) महाराष्ट्र राज्य वक्फ न्यायाधिकरणाचे शासकीय स्तरावरील अंमलबजावणी संनियंत्रण आणि समन्वय.
- (७) मौलाना आझाद अल्पसंख्याक आर्थिक विकास महामंडळाचे शासकीय स्तरावरील संनियंत्रण आणि समन्वय.
- (८) महाराष्ट्र राज्य उर्दू साहित्य अकादमीचे शासकीय स्तरावरील संनियंत्रण आणि समन्वयन.
- (९) महाराष्ट्र राज्य पंजाबी साहित्य अकादमीचे शासकीय स्तरावरील संनियंत्रण आणि समन्वयन.
- (१०) न्या. सच्चर समितीच्या स्वीकृत शिफारशी संबंधातील बाबींची अंमलबजावणी, संनियंत्रण आणि समन्वय.
- (११) अल्पसंख्याकांसाठी केंद्र पुरस्कृत विविध योजनांचे राज्यस्तरीय समन्वयन.
- (१२) राज्य शासनाने अल्पसंख्याकांच्या कल्याणासाठी जाहीर केलेल्या सर्व योजनांचे समन्वयन व आढावा.
- (१३) अल्पसंख्याकांच्या विकासाबाबत वेळोवेळी तज्ज्ञांचे / तज्ज्ञ संस्थांचे अभ्यासगट नेमून त्याआधारे धोरणात्मक निर्णय घेण्यासाठी प्रस्ताव शासनाच्या मान्यतेसाठी सादर करणे.
- (१४) अल्पसंख्याकांशी संबंधित इतर विषय.

२) सर्वसाधारण

- (१५) अल्पसंख्याक विकास विभागाला नेमून दिलेल्या कोणत्याही विषयासंबंधातील हुकूमनाम्याची देय असलेली रक्कम निर्लेखित करणे.
- (१६) या सूचीतील कोणत्याही बाबीच्या प्रयोजनासाठी चौकशी व आकडेवारी.
- (१७) या सूचीतील कोणत्याही बाबीच्या संबंधात परंतु कोणत्याही न्यायालयात स्वीकारण्यात न आलेली फी.
- (१८) राज्याच्या प्रयोजनासाठी शासनाकडे विहित केलेली किंवा शासनाच्या ताब्यात असलेली आणि अल्पसंख्याक विकास विभागाला नेमून दिलेली बांधकामे, जमिनी व इमारती.

अल्पसंख्याक विकास विभागाच्या अधिपत्याखाली क्षेत्रीय स्तरावर पुढीलप्रमाणे कार्यालये आहेत :-

- (१) महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोग, मुंबई,
- (२) मौलाना आझाद अल्पसंख्याक आर्थिक विकास महामंडळ मर्यादित, मुंबई,
- (३) महाराष्ट्र राज्य हज समिती, मुंबई,
- (४) महाराष्ट्र राज्य उर्दू साहित्य अकादमी, मुंबई,
- (५) महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळ, छत्रपती संभाजीनगर.
- (६) महाराष्ट्र राज्य वक्फ न्यायाधिकरण, छत्रपती संभाजीनगर.
- (७) महाराष्ट्र राज्य पंजाबी साहित्य अकादमी, मुंबई
- (८) अल्पसंख्याक आयुक्तालय, छत्रपती संभाजीनगर
- (९) जिल्हा अल्पसंख्याक कक्ष

उपरोल्लेखित कार्यालयांची प्रशासकीय रचना, कार्ये, अधिकारी / कर्मचारीवृंद, वित्तीय लेखाजोखा याबाबतचा तपशील स्वतंत्रपणे या कार्यक्रम अंदाजपत्रकामध्ये दर्शविण्यात आला आहे.

कार्यक्रम क्रमांक (१)
सचिवालय सर्वसाधारण सेवा

अ) अल्पसंख्याक विकास विभाग (खुद्द)

शासन अधिसूचना, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक:शाकानि-१००८/प्र.क्र.४/२००८/१८ (र. व का.), दि. २१/२/२००८ अन्वये राज्य शासनाचा स्वतंत्र मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग म्हणून अल्पसंख्याक विकास विभागाची निर्मिती करण्यात आली असून या नवनिर्मित विभागासाठी एकूण ६९ पदे मंजूर करण्यात आली आहेत. तथापि वित्त विभागाच्या क्र.संकिर्ण-२०१५/प्र.क्र.५७/२०१५/विसु-१ दि.१४/१/२०१६ च्या शासन निर्णयास अनुसरून शिपाई संवर्गातील १३ मंजूर पदांपैकी रिक्त असलेली एकूण ४ पदांपैकी २५% पदे म्हणजेच ३ पदे अ.वि.वि.क्र.नियुक्ती-२०१५/प्र.क्र.१४६/का.१ दि.७/१२/२०१६ च्या शासन निर्णयान्वये नियमित करण्यात आली आहेत. त्यामुळे विभागातील एकूण ६९ अस्थायी पदांमधून ३ पदे कमी झालेली असून विभागामध्ये एकूण ६६ पदे कार्यरत आहेत त्यांचा तपशिल पुढील प्रमाणे आहे :-

अ.क्र.	पदनाम	वेतन संरचना	वेतनस्तर	पदसंख्या
१	२	३	४	५
गट-अ (भाप्रसे)				
१	प्रधान सचिव	संवर्ग पद		१
गट-अ राजपत्रित अधिकारी				
२	सह सचिव	११८५००-२१४१००	एस-२७	१
२	उप सचिव	७८८००-२०९२००	एस-२५	१
३	अवर सचिव	६७७००-२०८७००	एस-२३	४
गट-ब राजपत्रित अधिकारी				
४	वरिष्ठ स्वीय सहाय्यक	६७७००-२०८७००	एस-२३	१
५	कक्ष अधिकारी	४७६००-१५११००	एस-१७	८
गट-ब अराजपत्रित कर्मचारी				
६	उच्च श्रेणी लघुलेखक	४१८००-१३२३००	एस-१५	४
७	सहायक कक्ष अधिकारी	३८६००-१२२८००	एस-१४	९
८	सहायक संशोधन अधिकारी	३८६००-१२२८००	एस-१४	२
९	सहायक लेखाधिकारी	४१८००-१३२३००	एस-१५	१
गट-क कर्मचारी				
१०	निम्नश्रेणी लघुलेखक	४१८००-१३२३००	एस-१५	२
११	लेखापाल	२९२००-९२३००	एस-१०	१
१२	लिपिक-टंकलेखक	१९९००-६३२००	एस-६	११
१३	रोखपाल	१९९००-६३२००	एस-६	१

१४	देयक लिपिक	१९९००-६३२००	एस-६	१
१५	वाहन चालक (स्टाफ कार)	१९९००-६३२००	एस-६	२
गट-ड कर्मचारी				
१६	नाईक	१६६००-५२४००	एस-३	२
१७	रोनिओ ऑपरेटर	१६६००-५२४००	एस-३	१
१८	झेरॉक्स ऑपरेटर	१६६००-५२४००	एस-३	१
१९	शिपाई	१६६००-५२४००	एस-३	५
	एकूण			५९

ब) कार्यालयीन आदेश दिनांक ६/०१/२०१६ अन्वये उर्दू साहित्य अकादमीसाठी पुढील प्रमाणे स्वतंत्र पदे चिन्हांकीत करण्यास मान्यता देण्यात आली आहे.

अ.क्र	पदनाम	एकूण पदे	वेतनश्रेणी (रुपये)	ग्रेड वेतन
१	अधिक्षक-नि-कार्यकारी अधिकारी	१	३८६००-१२२८००	एस-१४
२	सहायक कक्ष अधिकारी	१	३८६००-१२२८००	एस-१४
३	उपसंपादक (उर्दू)	१	३५४००-११२४००	एस-१३
४	लिपिक - टंकलेखक	२	१९९००-६३२००	एस-६
५	देयक लिपिक	१	१९९००-६३२००	एस-६
६	शिपाई	१	१५०००-४७६००	एस-१
	एकूण	७		

क) राज्य सांप्रदायिक सद्भावना परिषद

राज्यात जातीय सलोखा व सद्भावना वाढीस लागवी, याकरिता मा. मुख्यमंत्री महोदय यांच्या अध्यक्षतेखाली राज्य सांप्रदायिक सदभावना परिषद स्थापन करण्याचा निर्णय शासनाने दि.२३ जुलै, २००७ च्या शासन निर्णयान्वये घेतला आहे. त्याचप्रमाणे परिषदेने घेतलेल्या निर्णयांची अंमलबजावणी करण्याकरिता व त्याचा द्वैमासिक आढावा घेण्याकरिता मा.मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखाली संबंधित विभागाच्या सचिवांची सांप्रदायिक सदभावना उच्चाधिकार / शक्ती प्रदान समिती स्थापन करण्याचा निर्णय शासनाने घेतला आहे.

राज्यात जातीय सलोखा व सांप्रदायिक सदभावना वाढीस लावण्याच्या अनुषंगाने दरवर्षी शासनमार्फत पुढील कार्यक्रम आयोजित करण्यात येतात :-

- १) दि.१९ नोव्हेंबर ते २५ नोव्हेंबर कालावधीत **कौमी एकता सप्ताह** साजरा करणे. तसेच दि.२५ नोव्हेंबर हा दिवस **ध्वजदिन** म्हणून पाळणे.
- २) राष्ट्रीय सांप्रदायिक सदभाव प्रतिष्ठान, नवी दिल्ली यांच्या **राष्ट्रीय सांप्रदायिक एकता** पुरस्कारासाठी राज्यातून नामनिर्देशन मागवून प्रतिष्ठानास पाठविणे.

तक्ता - १

Table - १

१) वित्तीय आवश्यकता

i) Financial Requirement

१) वित्तीय आवश्यकता

(रु. हजारात / Rs. in thousands)

अ.क्र.	कार्यक्रमाचे नांव	प्रत्यक्ष रकमा २०२१-२२ Actuals 2021-2022			अर्थसंकल्प २०२२-२०२३ Budget Estimate २०२२-२०२३		
		अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमा वरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमा वरील खर्च	एकूण
		Committ ed	Scheme	Total	Committ ed	Scheme	Total
१	२	३	४	५	६	७	८
अ	कार्याचे वर्गीकरण						
	अल्पसंख्याक विकास विभाग (खुद्य) (२०५२ ०६२४)						
१	०१, वेतन	४,९७,५३	----	४,९७,५३	६,५४,००	----	६,५४,००
२	०३, अतिकालीक भत्ता	२९	----	२९	१,००	----	१,००
३	०६, दूरध्वनी, वीज व पाणी शुल्क	७५	----	७५	२,००	----	२,००
४	१०, कंत्राटी सेवा	२,५०	----	२,५०	१५,००	----	१५,००
५	११, देशांतर्गत प्रवास खर्च	३०	----	३०	७,५०	----	७,५०
६	१२, देशांतर्गत प्रवास खर्च	----	----	----	१	----	१
७	१३, कार्यालयीन खर्च	१८,५७	----	१८,५७	२०,००	----	२०,००
८	१७, संगणकावरील खर्च	२,५१	----	२,५१	७,२१	----	७,२१
९	२०, इतर प्रशासकीय खर्च	----	----	----	४,००	----	४,००
१०	२६, जाहिराती व प्रसिध्दी	----	----	----	५,००	----	५,००
११	२८, व्यावसायिक सेवा	३०,००	----	३०,००	३५,००	----	३५,००
१२	५१, मोटार वाहने	----	----	----	४,००	----	४,००
	एकूण	५,५२,४५	----	५,५२,४५	७,५४,७२	----	७,५४,७२
	२. राज्य सांप्रदायिक सद्भावना परिषद	----	--	----	१	--	१
	एकूण १ + २	५,५२,४५	--	५,५२,४५	७,५४,७३	--	७,५४,७३
ब	वित्तीय व्यवस्थेतील साधने						
	मागणी क्र. प्रधान शीर्ष ई-गव्हर्नन्स प्रकल्पाची अंमलबजावणी	--	८२,२१	८२,२१	--	१,८२,००	२,०२,००
	झेडई -०१, २०५२	५,५२,४५	८२,२१	६,३४,६६	७,५४,७३	१,८२,००	९,३६,७३
	एकूण	५,५२,४५	८२,२१	६,३४,६६	७,५४,७३	१,८२,००	९,३६,७३

i) Financial Requirement

(रु. हजारत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२४ Revised Estimates २०२३-२४			अर्थसंकल्प २०२४-२५ Budget Estimate २०२४-२५			Name of the Program
अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	
Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total	
९	१०	११	१२	१३	१४	१५
						A- Activity Classification
						1. Minorities Development Dept
५,९३,३०	--	५,९३,३०	७,१९,४०	--	७,१९,४०	०१ Salaries
८०	--	८०	१,००	--	१,००	०३ Over time Allowances
१,८०	--	१,८०	२,००	--	२,००	०६ Telephone, Electricity & Water Charges
१५,५१	--	१५,५१	२७,००	--	२७,००	१०-Contractual Services
७,८८	--	७,८८	८,२७	--	८,२७	११ Domestic Travel Expenses
१	--	१	१	--	१	१२ Foreign Travel Expenses
१८,९०	--	१८,९०	२२,०५	--	२२,०५	१३ Office Expenses
४,५४	--	४,५४	७,००	--	७,००	१७ Computer Expenses
२,४०	--	२,४०	४,००	--	४,००	२० Other Administration
३,५०	--	३,५०	५,००	--	५,००	२६ Advertising and Publicity
२८,००	--	२८,००	३५,००	--	३५,००	२८ Professional Services
१,२०	--	१,२०	४,००	--	४,००	५१ Motor Vehicles
६,७७,८४	--	६,७७,८४	८,३४,७३	--	८,३४,७३	Total २०५२६२४
१	--	१	१	--	१	२. State Communal Harmany Council २०५२०६३३
६,७७,८५	--	६,७७,८५	८,३४,७४	--	८,३४,७४	Total १ + २
						B - Source of Finance
--	१,५१,५०	१,५१,५०	--	२,००,००	२,००,००	Demand No.२०५२५१२५
						ZE- ०१, २०५२
६,७७,८५	१५,१५	८,२९,३५	८,३४,७४	२,००,००	१०,३४,७४	Total

अल्पसंख्याक विकास विभागातील विषयांचे कार्यासन निहाय वाटप.

कार्यासन क्रमांक	विषय
१	(१) अल्पसंख्याक विकास विभागाच्या आस्थापनेवरील सर्व अधिकारी/कर्मचारी यांच्या आस्थापनाविषयक सर्व बाबी. (२) अग्रीम (घरबांधणी, भविष्य निर्वाह निधी, स्कूटर/मोटर, मोटर सायकल, संगणक इ.) मंजूर करणे. (३) ठेव संलग्न विमा योजना. (४) विभागातील नवीन पदे निर्माण करणे तसेच पदे पुढे चालू ठेवणे, पद स्थायीकरणाचे प्रस्ताव सादर करणे. (५) विभागातील व विभागाच्या अधिपत्याखालील कार्यालये / विभाग प्रमुखाचे वित्तीय व प्रशासकीय अधिकार प्रदानाचे प्रस्ताव तपासून मान्यता देणे. (६) विभागातील व विभागाच्या अधिपत्याखालील कार्यालय/विभाग प्रमुखांच्या कार्यालयात वापरात असलेल्या विविध प्रपत्रांना मान्यता देणे. (७) भविष्य निर्वाह निधीचे अंतिम प्रदानाबाबत कार्यवाही करणे. (८) विभागीय चौकशी. (९) अल्पसंख्याक विकास विभागातील कोणत्याही कार्यासनास विवक्षित वाटप न केलेल्या सेवाविषयक बाबी. (१०) विभागातील सर्व कार्यासनांकडून विविध मासिक अहवाल मागविणे. (११) विभागातील अधिकारी / कर्मचारी यांना ओळखपत्र देणे तसेच शासकीय कामानिमित्त खाजगी व्यक्तींना तात्पुरते मंत्रालय प्रवेशपत्र देणे. (१२) विभागाचे संकेतस्थळ (website) अद्यावत करणे व ई ऑफिस बाबतचे समन्वय. (१३) अल्पसंख्याक आयुक्तालय, (१४) जिल्हा अल्पसंख्याक कक्ष
२	(१) अल्पसंख्याक विकास विभागातील अधिकारी/कर्मचारी यांची वेतन देयके आहरण व संवितरण. (२) देयकांच्या अनुषंगाने आवश्यक ती हिशेबांची रजिस्टर्स ठेवणे. (३) सेवापुस्तके अद्ययावत ठेवणे. (४) खर्चाचा ताळमेळ घालणे. (५) विनियोजन लेख्याबाबतची माहिती तयार करणे. (६) गट-ड कर्मचाऱ्यांच्या भविष्य निर्वाह निधीचे लेखे ठेवणे. (७) शासकीय कर्मचारी इत्यादींना कर्जे. (८) नियंत्रक अधिकाऱ्यांनी करावयाच्या खर्च मेळाबाबत समन्वय. (९) लोकलेखा समिती संबंधीचे कामकाज. (१०) प्रलंबित निरीक्षण अहवाल / परिच्छेद. (११) नागरी अहवाल. (१२) महसूली जमा अहवाल. (१३) विभागातील नियंत्रक अधिकाऱ्यांची यादी तयार करणे व अद्ययावत ठेवणे.
३	१) अल्पसंख्याक विकास विभागात आलेले टपाल स्वीकारणे आणि पाठविणे तसेच नस्त्या स्विकारणे व पाठविणे. (२) फ्रँकिंग मशीन व तिकीटांचा हिशेब ठेवणे. (३) गोपनीय टपालाचे वाटप करणे तसेच बाहेर पाठविण्यात येणारे गोपनीय टपाल सील बंद करून निर्गमित करणे. (४) गट-ड कर्मचाऱ्यांच्या नैमित्तिक व वैकल्पिक रजेचा हिशेब ठेवणे व चक्रमुद्रित प्रती काढून घेणे. (५) अल्पसंख्याक विकास विभागाचे गृह व्यवस्थापन. (६) अल्पसंख्याक विकास विभागातील दुरध्वनी / मोबाईल संबंधीच्या सर्व बाबी. (७) अल्पसंख्याक विकास विभागाला (खुद्द) वाटप करण्यात आलेल्या जागोमध्ये अधिकारी/कर्मचारी यांच्या आसन व्यवस्थेच्या दृष्टीने जागा वाटप करणे. (८) शासकीय वाहने व त्यांचे वाहनचालक.

	(९) वितरण सूची. (१०) अल्पसंख्याक विकास विभागामधील (खुद्द) चतुर्थश्रेणी कर्मचाऱ्यांना व वाहनचालकांना गणवेश उपलब्ध करून देणे. (११) अल्पसंख्याक विकास विभागाचे ग्रंथालय. (१२) लेखन सामग्रीचा पुरवठा करणे. (१३) अल्पसंख्याक विकास विभागामधील (खुद्द) अधिकाऱ्यांना वृत्तपत्रे, नियतकालिके व प्रकाशने पुरविण्याबाबत. (१४) अल्पसंख्याक विकास विभागातील विविध अधिकारी/ कार्यासने यांनी शासकीय कामकाजासंबंधातील केलेल्या खर्चाची खालील देयके अदा करणे. (अ) शासकीय परिवहन सेवेची देयके. (ब) दूरध्वनी देयके. (क) मंत्रालय उपाहार गृहांची देयके. (ड) इंधनावरील देयके. (इ) भविष्य निर्वाह निधी खातेपत्रकासाठी पूर्वमुद्रित कागदाच्या खरेदीवरील देयके. (ई) हमालावरील देयके. (फ) किरकोळ खर्चाची प्रतिपूर्ती. (य) टॅक्सी प्रवास खर्चाची प्रतिपूर्ती. (१५) विभागातील गट-ब, गट-क व गट-ड मधील कर्मचाऱ्यांना कार्यालयीन वेळेनंतर थांबल्याबद्दल चहा व फराळासाठी अतिकालिक भत्ता मंजूर करणे. (१६) नागपूर अधिवेशन कालावधीत रेल्वे व विमानासाठी प्राथम्यपत्र. (१७) विभागात कार्यरत असलेल्या यंत्र सामुग्रीचा दुरुस्ती व देखभाल, दरकरार विषयक बाबी हाताळणे. (१८) शासकीय वाहन अनुज्ञेय असलेल्या शासकीय अधिकाऱ्यांना शासकीय वाहनाऐवजी खाजगी वाहन वापरल्याबद्दल होणाऱ्या खर्चाची प्रतिपूर्ती करणे. (१९) नवीन फर्निचर बनवून घेणे, जुन्या फर्निचरची दुरुस्ती करून घेणे. (२०) विधानमंडळ कामकाजाशी संबंधित अल्पसंख्याक विकास विभागातील समन्वयाची कामे. (२१) विधानसभा / विधानपरिषद प्रश्न व आश्वासने यासंबंधात समन्वय व पाठपुरावा करणे. (२२) विधानमंडळाच्या नागपूर येथील हिवाळी अधिवेशनासंबंधातील व्यवस्था. (२३) मा.राज्यपालांना सादर करावयाचा एकत्रित मासिक अहवाल. (२४) मा.राज्यपाल महोदय यांचे भाषण तयार करणे. (२४) विभागातील इतर संकिर्ण विषय.
४	(१) वक्फ (वक्फ अधिनियमासह) व त्या अनुषंगीक बाबींची महाराष्ट्र राज्य वक्फ न्यायाधिकरणाचे शासकीय स्तरावरील संनियंत्रण आणि समन्वय. (२) महाराष्ट्र राज्य वक्फ न्यायाधिकरणाचे संनियंत्रण आणि समन्वय. (३) राज्यात बांधण्यात येणाऱ्या उर्दू घरांचे संनियंत्रण आणि समन्वय. (४) महाराष्ट्र राज्य उर्दू साहित्य अकादमीचे शासकीय स्तरावरील संनियंत्रण आणि समन्वय. (५) वृक्षारोपण आणि संगोपन (६) अल्पसंख्याक लोकसमुहाकरता धर्मक्षेत्र व परिसर विकास योजना
५	(१) राज्यातील अल्पसंख्याकांकडून चालविण्यात येणाऱ्या शैक्षणिक संस्थांना धार्मिक/भाषिक अल्पसंख्याक संस्था म्हणून मान्यता प्रदान करणे. (२) महाराष्ट्र राज्य हज समितीचे शासकीय स्तरावरील संनियंत्रण आणि समन्वयन. (३) राष्ट्रीय अल्पसंख्याक आयोग, राष्ट्रीय अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्था आयोग, राष्ट्रीय धार्मिक व भाषिक अल्पसंख्याक आयोग, आयुक्त, भाषाजात अल्पसंख्याक यांच्या शिफारशीवरील कार्यवाही. (४) महाराष्ट्र राज्य पंजाबी साहित्य अकादमीचे शासकीय स्तरावर संनियंत्रण व समन्वय. (५) मौलाना आझाद अल्पसंख्याक आर्थिक विकास महामंडळाचे शासकीय स्तरावरील संनियंत्रण आणि समन्वय. (६) मौलाना आझाद अल्पसंख्याक आर्थिक विकास महामंडळ मर्या. यांना भागभांडवल देणे.

६	(१) धार्मिक अल्पसंख्याक समूदायासाठी विद्यार्थी बहुल शासनमान्य शाळांना पायाभूत सुविधांसाठी सहायक अनुदान योजना. (२) केंद्र पुरस्कृत शिष्यवृत्ती योजना (समन्वय). (अ) गुणवत्ता-नि-साधन आधारित शिष्यवृत्ती योजना. (ब) पोस्ट मॅट्रिक शिष्यवृत्ती योजना. (क) प्रि-मॅट्रिक शिष्यवृत्ती योजना. या केंद्र पुरस्कृत योजनांपैकी (अ) व (ब) येथील नमूद योजना उच्च व तंत्र शिक्षण तसेच (क) येथील नमूद योजना शालेय शिक्षण विभागाकडून राबविण्यात येत आहेत. (३) उच्च व्यावसायिक व इयत्ता १२ वी नंतर शिक्षण घेणाऱ्या सर्व अभ्यासक्रमांमधील विद्यार्थ्यांकरिता शिष्यवृत्ती योजना. (४) डॉ. झाकीर हुसेन मदरसा अधुनिकीकरण योजना. (५) परदेशात पदव्युत्तर पदवी व पीएचडी करत असलेल्या अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांना परदेशी शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती योजना.
७	(१) अर्थसंकल्पीय अंदाज (सुधारित अर्थसंकल्पासह) व त्या अनुषंगिक इतर सर्व बाबींचे समन्वय. (२) कार्यक्रम अंदाजपत्रक तयार करणे. (३) वित्त मंत्र्यांचे भाषण. (४) अर्थसंकल्पविषयक सर्व बाबी. योजना - (१) केंद्र पुरस्कृत प्रधानमंत्री जन विकास कार्यक्रम (PMJVK). (२) केंद्र पुरस्कृत प्रधानमंत्री आवास योजना (ग्रामीण) (राज्य हिस्सा).
८	(१) न्या.सच्चर समितीच्या स्वीकृत शिफारशी संबंधातील बाबींचे संनियंत्रण आणि समन्वयन. (२) राज्य सांप्रदायिक सदभावना परिषद (३) दि.१९ नोव्हेंबर ते २५ नोव्हेंबर कालावधीत कौमी एकता सप्ताह साजरा करणे. (४) दि.२५ नोव्हेंबर हा दिवस ध्वजदिन म्हणून पाळणे. (५) दि.२० ऑगस्ट हा दिवस सदभावना दिवस साजरा करणे. (६) महाराष्ट्र शासनाचा इंदिरा गांधी राष्ट्रीय एकात्मता पुरस्कार देणे. योजना १. अल्पसंख्याक समाजातील उच्च शिक्षण घेणा-या विद्यार्थ्यांनीकरिता वसतीगृह योजना. २. अल्पसंख्याक सकेन्द्रित क्षेत्रातील औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांना सहायक अनुदान ३. अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांसाठी विद्यमान शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये दुसरी / तिसरी पाळी सुरू करण्याकरिता सहायक अनुदान ४. अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांसाठी नविन तंत्रनिकेतन संस्था सुरू करण्यासाठी सहायक अनुदान. ५. अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांसाठी विद्यमान शासकीय तंत्रनिकेतनांमध्ये दुसरी पाळी सुरू करणे. ६. अल्पसंख्याक समाजातील यंत्रमागधारकांच्या आधुनिकीकरणासाठी अनुदान योजना. ७. मांडवी, मुंब्रा व चांदिवली येथे अल्पसंख्याकांसाठी शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था सुरू करणे. ८. अल्पसंख्याक हक्क दिवस पाळण्याबाबत.
९	१) महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोगाचे शासकीय स्तरावरील संनियंत्रण आणि समन्वयन. २) बचत गट योजना. ३) अल्पसंख्याकांच्या कल्याणासाठी मा. पंतप्रधानांच्या १५ कलमी कार्यक्रमाचे समन्वय व आढावा. ४) मौलाना आझाद मोफत शिकवणी व संलग्न योजना. ५) नागरी सेवा पूर्व परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र आणि पोलिस भरतीपूर्व निवासी प्रशिक्षण, मराठी फाउंडेशन वर्ग ६) अल्पसंख्याक कल्याण समित्या. ७) अल्पसंख्याक बहुल क्षेत्रासाठी नागरी क्षेत्रात मुलभूत नागरी सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी नागरी क्षेत्रविकास कार्यक्रमांतर्गत सहायक अनुदान. ८) राज्यातील अल्पसंख्याक बहुल ग्रामिण क्षेत्रात मुलभूत/पायाभूत सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी ग्रामीण क्षेत्रविकास कार्यक्रमांतर्गत सहायक अनुदान.

९) राज्यातील अल्पसंख्याक महिला व युवकांकरीता कौशल्य विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम.

१०) अल्पसंख्याक समाजातील लोकांसाठी हेल्प लाईनची सुविधा उपलब्ध करून देणे.

११) अल्पसंख्याकांच्या समस्यांबाबत संशोधन, प्रशिक्षण व योजनांना प्रसिध्दी देणे.

१२) मराठवाडा, विदर्भ, जलद विकास कार्यक्रम, २०१८ अंतर्गत औरंगाबाद, अमरावती, नागपूर मा.महसूली विभागातील
१५ जिल्ह्यांमध्ये अल्पसंख्याक महिलांचे बचतगट निर्माण करणे व त्यातील सदस्यांना कौशल्य विकासाचे प्रशिक्षण देणे.

कार्यक्रम क्रमांक — (२)

राज्यातील अल्पसंख्याकांच्या सर्वांगीण विकासासाठी अल्पसंख्याक विकास विभागाकडून राबविण्यात येत असलेल्या विविध योजना.

१) अल्पसंख्याक विद्यार्थी बहुल शासनमान्य खाजगी शाळा, कनिष्ठ महाविद्यालय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था व अपंग शाळांमध्ये पायाभूत सोयी सुविधा पुरविण्यासाठी अनुदान योजना:-

(अ) योजनेचा लक्ष्यगट:- राज्यातील ज्या शासनमान्य खाजगी शाळा, नगर पालिका/नगर परिषद शाळा, कनिष्ठ महाविद्यालय व औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये ७०% व अपंग शाळांमध्ये ५०% पेक्षा जास्त अल्पसंख्याक विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत, अशा शाळा/औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था.

(ब) योजनेचे उद्दिष्ट:- अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांचे प्राबल्य असलेल्या राज्यातील शाळांमध्ये /औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये पायाभूत सोयी सुविधा उपलब्ध करून देवून शिक्षणाचा दर्जा उंचावणे.

(क) योजना :- या योजनेतर्गत राज्यातील ज्या शासनमान्य खाजगी शाळा, नगर पालिका/नगर परिषद, कनिष्ठ महाविद्यालयामध्ये तसेच औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये ७०% व अपंग शाळांमध्ये ५०% पेक्षा जास्त अल्पसंख्याक विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत अशा शाळांच्या इमारतीची नुतनीकरण व डागडुजी, शुध्द पेयजलाची व्यवस्था करणे, ग्रंथालय अद्ययावत करणे, प्रयोगशाळा उभारणे/ अद्ययावत करणे, संगणक कक्ष उभारणे / अद्ययावत करणे, प्रसाधनगृह/ स्वच्छतागृह उभारणे/ डागडुजी करणे, बेंचेस, पंख्याची व्यवस्था करणे, इन्व्हर्टरची सुविधा निर्माण करणे व इतर आवश्यक शैक्षणिक साहित्य इ.साठी कमाल रुपये २.०० लक्ष पर्यंत अनुदान उपलब्ध करून देण्यात येते.

(ड) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३ - २०२४):- रुपये २०.०० कोटी

इ) भौतिक उद्दिष्ट : १००० शाळा

फ) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा :- जिल्हाधिकारी कार्यालय /अल्पसंख्याक विकास विभाग

२) उच्च व्यावसायिक व इयत्ता १२ वी नंतर सर्व अभ्यासक्रमांमध्ये शिक्षण घेणाऱ्या राज्यातील अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांकरिता शिष्यवृत्ती योजना:-

(अ) योजनेचा लक्ष्यगट:- राज्यातील अल्पसंख्याक समाजातील उच्च व तांत्रिक आणि व्यावसायिक शिक्षण घेत असलेले विद्यार्थी.

(ब) योजनेचे उद्दिष्ट:- अल्पसंख्याक समाजातील होतकरू व गुणवत्ताधारक विद्यार्थ्यांना उच्च व व्यावसायिक शिक्षण घेण्यास प्रेरीत करणे.

(क) योजना:- या योजनेतर्गत अल्पसंख्याक विद्यार्थी ज्या शैक्षणिक अभ्यासक्रमांमध्ये शिक्षण घेत असेल त्या अभ्यासक्रमाकरिता आकारण्यात आलेल्या वार्षिक शैक्षणिक शुल्क किंवा रुपये ५०,०००/- (वैद्यकीय व अर्धवैद्यकीय अभ्यासक्रम/तांत्रिक व व्यावसायिक शैक्षणिक अभ्यासक्रमासाठी) रु. ५,०००/- (इयत्ता १२ वी नंतरचे अभ्यासक्रम उदा. कला, वाणिज्य व विज्ञान पदवी आणि पदव्युत्तर अभ्यासक्रमासाठी) यापैकी जी रक्कम कमी असेल तेवढी रक्कम शिष्यवृत्ती म्हणून देण्यात येते. सदरहू योजनेसाठी अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांच्या कुटूंबाचे सर्व स्तोत्राद्वारे मिळणारे वार्षिक उत्पन्न रु. ८,००,०००/- किंवा त्यापेक्षा कमी असणे व विद्यार्थी महाराष्ट्राचा रहिवासी असणे आवश्यक आहे. या योजनेतर्गत ऑनलाईन पध्दतीने अर्ज मागविण्यात येतात व शिष्यवृत्तीची रक्कम विद्यार्थ्यांच्या बँक खात्यामध्ये ईसीएस पध्दतीद्वारे थेट जमा करण्यात येते.

(ड) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२०२४):- ३१- सहायक अनुदाने रु.१.०० कोटी, ३४ — विद्यावेतन / शिष्यवृत्ती — १२४.०० कोटी असे एकूण रुपये १२५.०० कोटी.

(इ) भौतिक उद्दिष्ट : दरवर्षी वैद्यकीय व अर्धवैद्यकीय अभ्यासक्रमांसाठी २,५०० नवीन शिष्यवृत्ती, तांत्रिक व व्यावसायिक शैक्षणिक अभ्यासक्रमासाठी १५,००० नवीन शिष्यवृत्ती व इयत्ता १२ वी नंतरच्या सर्व अभ्यासक्रमांसाठी (कला, वाणिज्य व विज्ञान) २,००० नवीन शिष्यवृत्ती तसेच नुतनीकरणासाठी प्राप्त सर्व अर्जानुसार सर्व अभ्यासक्रमासाठी सर्व विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती उपलब्ध करून देणे. परंतु शासन पत्र क्र अवि-२०१२/प्र.क्र.३५/का.६, दि २१/६/२०१३ अन्वये सद्यस्थितीत सर्व पात्र विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती देण्यात येते.

(फ) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा:- संचालक (वैद्यकीय शिक्षण), वैद्यकीय शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई व संचालक (तंत्रशिक्षण), तंत्रशिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

३) राज्यातील अल्पसंख्याक समुदायातील विद्यार्थ्यांकरिता परदेशात पदव्युत्तर पदवी व पी.एच्. डी. अभ्यासक्रमासाठी शिष्यवृत्ती योजना :

अल्पसंख्याक समुदायातील विद्यार्थ्यांना आर्थिक परिस्थितीमुळे उच्च शिक्षणासाठी परदेशातील नामांकीत विद्यापीठांमध्ये प्रवेश घेता येत नाही. विद्यार्थ्यांची गुणवत्ता असूनही, त्यांच्या आर्थिक परिस्थितीमुळे उच्च शिक्षणापासून त्यांना वंचित रहावे लागते, अल्पसंख्याक समुदायातील मुलांना परदेशात शिक्षणाची संधी मिळावी व त्यांच्या गुणवत्तेला वाव मिळावा म्हणून शासनाकडून अल्पसंख्याक समुदायातील विद्यार्थ्यांना "परदेश शिष्यवृत्ती योजना" लागू करण्यात येईल व त्यासाठी रुपये 120 कोटीचा निधी उपलब्ध केला जाईल.

- अ) **योजनेचा लक्ष्यगट :-** केंद्र अथवा महाराष्ट्र शासनाने धार्मिक अल्पसंख्याक म्हणून घोषित केलेल्या समुदायातील व महाराष्ट्र राज्याचे अल्पसंख्याक समुदायातील विद्यार्थी .
- ब) **योजनेचे उद्दिष्ट:-** अल्पसंख्याक समुदायातील आर्थिक परिस्थितीमुळे उच्च शिक्षणापासून वंचित असलेल्या होतकरू व गुणवत्ताधारक मुलांना परदेशात शिक्षणाची संधी व त्यांच्या गुणवत्तेला वाव मिळवून देणे.
- क) **योजना:-** क्यूएस वर्ल्ड रॅन्किंग (QS World Ranking) मधील 200 च्या आत असलेल्या परदेशातील शैक्षणिक संस्थेमध्ये पदव्युत्तर पदवी आणि पी. एम्. डी अभ्यासक्रमासाठी बीनशर्त (Unconditional) प्रवेशास पात्र ठरलेल्या महाराष्ट्रातील अल्पसंख्याक समुदायातील 27 विद्यार्थ्यांना प्रतीवर्षी परदेश शिष्यवृत्ती मंजूर करणे.
- ड) **योजनेचे निकष:-**
- १) विद्यार्थ्यांने या योजनेखालील शिष्यवृत्तीसाठी अर्ज करताना, त्याने यापूर्वी महाराष्ट्र शासनाची वा कोणत्याही अन्य विद्यापीठाची वा इतर कोणत्याही राज्य शासनाची वा केंद्र शासनाची वा अन्य संस्थांकडून परदेशी शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती घेतलेली नसावी.
  - २) परदेशातील विद्यापीठ/शैक्षणिक संस्थांमध्ये प्रवेश घेणारा विद्यार्थी हा पूर्ण वेळ विद्यार्थी म्हणून प्रवेशित असावा, तसेच अभ्यासक्रमाचा कालावधी कमीत कमी दोन वर्षांचा असावा.
  - ३) एक्झीक्युटीव्ह पदव्युत्तर पदवी किंवा एक्झीक्युटीव्ह पदव्युत्तर पदविका व अर्धवेळ अभ्यासक्रमांस प्रवेशित विद्यार्थी या योजनेसाठी पात्र असणार नाहीत.
- शैक्षणिक अर्हता:**
पदव्युत्तर पदवी किंवा पदव्युत्तर पदविका अभ्यासक्रमासाठी पदवी परीक्षेत व पी.एच.डी अभ्यासक्रमासाठी पदव्युत्तर पदवी परीक्षेत किमान 55% गुण असणे आवश्यक आहे.
- वयोमर्यादा:-**
पदव्युत्तर अभ्यासक्रमासाठी लाभार्थ्यांची कमाल वयोमर्यादा 35 वर्षे आणि पी.एच.डी अभ्यासक्रमासाठी लाभार्थ्यांची कमाल वयोमर्यादा 40 वर्षे असावी.
- उत्पन्न मर्यादा:-**
विद्यार्थ्यांच्या पालकांचे/कुटुंबाचे व विद्यार्थी नोकरी करीत असल्यास त्यांच्या स्वतःच्या उत्पन्नासह सर्व स्रोतातून मिळणारे उत्पन्न रु. 8.00 लाखापेक्षा जास्त नसावे. विद्यार्थी अविवाहीत असल्यास कुटुंबामध्ये त्यांच्या पालकांचा समावेश असेल. विद्यार्थी विवाहीत असल्यास कुटुंबामध्ये पती/पत्नीचा समावेश असेल. एका कुटुंबातील एका मुलास फक्त एकदाच या योजनेचा लाभ घेता येईल.
- (इ) **योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२४-२०२५):- १०.८० कोटी रुपये.**
- ३) **राज्यातील अल्पसंख्याक उमेदवारांकरिता रोजगाराभिमुख फि प्रतिपूर्ती प्रशिक्षण कार्यक्रम:-**
(अल्प कालावधीच्या व्यवसायाधारित पाठयक्रमाकरिता सहायक अनुदान) —
निरंतर प्रशिक्षण योजना / तंत्र शिक्षण परीक्षा मंडळ / मुक्त विद्यापीठ यांच्यामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या अभ्यासक्रमांमध्ये शिक्षण घेणाऱ्या अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांसाठी प्रशिक्षण योजना :-
- (अ) योजनेचा लक्ष्यगट:- तंत्र निकेतने, अभियांत्रिकी महाविद्यालये यांमधून तंत्रशिक्षण संचालनालयाच्या मान्यतेने निरंतर प्रशिक्षण योजनेंतर्गत राबविण्यात येणारे विविध अभ्यासक्रम, महाराष्ट्र राज्य तंत्रशिक्षण मंडळ यांच्या मान्यतेने चालविण्यात येणारे विविध अभ्यासक्रम व मुक्त विद्यापीठ मान्यताप्राप्त विविध अभ्यासक्रम तसेच प्रमोद महाजन कौशल्य विकास अभियान यामध्ये प्रशिक्षण घेत असलेले निवडक अल्पसंख्याक विद्यार्थी .
  - (ब) योजनेचे उद्दिष्ट:- राज्य शासनाने अल्पसंख्याक लोकसमूह म्हणून घोषित केलेल्या राज्यातील मुस्लिम, शीख, ख्रिश्चन, पारसी, बौद्ध, जैन व ज्यु या समाजातील उमेदवारांमधील बेरोजगारीची समस्या लक्षात घेवून त्यांना रोजगारक्षम बनविणे व त्यांच्याकरिता नियमित उत्पन्नाचा स्रोत निर्माण करणे.
  - (क) योजना:- या योजनेंतर्गत उपरोल्लेखित अभ्यासक्रमांमध्ये तसेच शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये प्रशिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांना प्रशिक्षण शुल्काची प्रतिपूर्ती म्हणून प्रति विद्यार्थी प्रशिक्षण शुल्काची प्रत्यक्ष रक्कम किंवा रु.४०००/- यापैकी जी कमी असेल तेवढी रक्कम अदा करण्याची तरतूद होती तथापि आता सदर योजनेद्वारे प्रमोद महाजन कौशल्य विकास अभियान यामध्ये नमूद अभ्यासक्रमांसाठी देखील लागू आहे. सबब सदर प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे तथापि अर्थसंकल्पीत व वितरीत निधीच्या प्रमाणात प्रशिक्षण शुल्क आकारण्यात येते.
  - (ड) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२०२४):- रुपये ६०.०० कोटी.
  - (इ) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा:- महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी, मुंबई.

४) अल्पसंख्याक बहुल क्षेत्रात नागरी क्षेत्रविकास कार्यक्रम राबविण्यासाठी सहायक अनुदान:-

- (अ) योजनेचा लक्ष्यगट:-केंद्र शासनाने निश्चित केलेल्या महाराष्ट्रातील ४३ अल्पसंख्याक बहुल क्षेत्रांसाठी प्राधान्याने तसेच ज्या शहरांच्या एकूण लोकसंख्येपैकी अल्पसंख्याकांची लोकसंख्या किमान १० टक्के पेक्षा जास्त आहे, अशी शहरे.
- (ब) योजनेचे उद्दिष्ट:- अल्पसंख्याक बहुल क्षेत्रात मुलभूत नागरी सुविधा उपलब्ध करून देणे.

(क) योजना:- या योजनेतर्गत महानगरपालिका/ नगरपालिकांना त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील अल्पसंख्याक बहुल क्षेत्रात पुढील मूलभूत नागरी सोयीसुविधांसाठी अनुदान उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

(१) कब्रस्तानची व अंत्यविधीच्या जागेची दुरुस्ती,

(२) पिण्याच्या पाण्याची सुविधा,

(३) विद्युत पुरवठा,

(४) सांडपाण्याची व्यवस्था,

(५) रस्ते / पथदिवे,

(६) सार्वजनिक स्वच्छतागृहे,

(७) अंगणवाडी, बालवाडी केंद्रे इत्यादी.

(८) समाज मंदिर / सामाजिक सभागृह इ.

(९) इदगाह विकास.

सदरहू योजनेअंतर्गत महानगरपालिकांना रु.२० लाख, "अ" वर्ग नगरपालिकांना रु.१५ लाख तर "ब" व "क" वर्ग नगरपालिकांना रु.१० लाखापर्यंत अनुदान उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

(ड) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४):- रु.१०० कोटी

(इ) भौतिक उद्दिष्ट : म.न.पा/न.पा/न.प.

(फ) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा:- जिल्हाधिकारी कार्यालय व अल्पसंख्याक विकास विभाग.

५) राज्यातील अल्पसंख्याक समस्यांबाबत संशोधन, अल्पसंख्याकांशी निगडित बाबी हाताळणाऱ्या राज्य प्रशासनातील अधिकारी / कर्मचारी यांना प्रशिक्षण व राज्य शासनाने अल्पसंख्याकांसाठी घोषित केलेल्या योजनांना प्रसिध्दी:-

अ) योजनेचा लक्ष्यगट :- राज्यातील अल्पसंख्याक समाज.

ब) योजनेचे उद्दिष्ट :- राज्यातील अल्पसंख्याकांना शिक्षण, आरोग्य, निवाससुविधा, रोजगार, पतपुरवठा व इतर मुलभूत सुविधा प्राप्त करण्यासाठी सामोऱ्या जाव्या लागणाऱ्या विविध प्रश्नांबाबत संशोधन करून त्यावर उपाययोजना करणे, "अल्पसंख्याकांना समाजाच्या मुख्य प्रवाहात आणणे व त्यांचा सर्वांगीण विकास घडवून आणणे" या विषयावर राज्य प्रशासनातील जबाबदार अधिकारी व कर्मचाऱ्यांमध्ये जागरूकता निर्माण करण्यासाठी त्यांना प्रशिक्षण देणे व राज्य शासनाने अल्पसंख्याकांसाठी जाहीर केलेल्या योजनांना विस्तृत प्रसिध्दी देणे.

क) योजना:- या योजनेतर्गत राज्यातील अल्पसंख्याकांच्या विविध समस्यांविषयक यशदा, पुणे यांच्यामार्फत संशोधन करण्यात येवून त्यावर उपाययोजना सूचविण्यात येतील तसेच "अल्पसंख्याकांना समाजाच्या मुख्य प्रवाहात आणणे व त्यांचा सर्वांगीण विकास घडवून आणणे" या विषयावर राज्य प्रशासनातील जबाबदार अधिकारी व कर्मचाऱ्यांमध्ये जागरूकता निर्माण करण्यासाठी त्यांना यशदा, पुणे या संस्थेमार्फत प्रशिक्षण देण्यात येत आहे. राज्य शासन राज्यातील अल्पसंख्याकांच्या सर्वांगीण विकासासाठी राबवित असलेल्या विविध कल्याणकारी योजनांबाबतची माहिती राज्यातील जनसामान्यांपर्यंत पोहोचावी या उद्देशाने या सर्व योजनांना महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोगामार्फत दुरदर्शन व राज्यातील सर्व भाषांमधील प्रमुख वृत्तपत्रे यांच्या माध्यमातून व्यापक प्रसिध्दी देण्यात येत आहे.

ड) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा :- महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोग मुंबई व यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशासन प्रबोधिनी, पुणे

इ) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४):- रु.१२ कोटी

६) राज्यातील अल्पसंख्याक समाजातील लोकांसाठी हेल्पलाईनची सुविधा:-

(हेल्पलाईन क्र. १८००२२५७८६)

(अ) योजनेचा लक्ष्यगट:- राज्यातील अल्पसंख्याक समाज.

(ब) योजनेचे उद्दिष्ट:- राज्य शासनाने अल्पसंख्याक लोकसमूह म्हणून घोषित केलेल्या राज्यातील मुस्लिम, बौद्ध, जैन, ख्रिश्चन, शीख व पारसी या समाजाच्या लोकांना शासकीय कामकाजाबाबत वेळोवेळी उद्भवणाऱ्या अडचणींबाबत मार्गदर्शन व राज्य शासनाने राज्यातील अल्पसंख्याक समाजासाठी सुरु केलेल्या विविध योजनांबाबत संबंधित लोकांच्या शंकांचे निरसन करणे.

(क) योजना:- राज्यातील अल्पसंख्याकांना शासनाच्या अल्पसंख्याक विषयक विविध धोरणात्मक निर्णयाबाबत अवगत करण्याकरिता, त्यांना दैनंदिन जीवनात सामोऱ्या जाव्या लागणाऱ्या अडचणींच्या दृष्टीने त्यांच्या गाऱ्याप्यांचे निराकरण करण्याकरिता तसेच राज्य शासन राज्यातील अल्पसंख्याकांकरिता राबवित असलेल्या विविध विकास योजनांबाबत अचूक माहिती देण्यासाठी व त्याअनुषंगाने त्यांच्या शंकांचे निरसन करण्याकरिता महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोगाच्या कार्यालयात एक हेल्पलाईन सुविधा कक्ष स्थापन करण्यात आला आहे.

(ड) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा:- महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोग, मुंबई.

(इ) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४):- रु.०.१० कोटी.

७) अल्पसंख्याक समाजातील विद्यार्थ्यांसाठी मांडवी (मुंबई शहर) व चांदिवली (मुंबई उपनगर) येथे नवीन औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था व विद्यमान ४२ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये दुसऱ्या/तिसऱ्या पाळीमध्ये अभ्यासक्रम सुरु करणे:-

(अ) योजनेचा लक्ष्यगट:- राज्यातील अल्पसंख्याक समाजातील (मुस्लिम, बौद्ध, ख्रिश्चन, शीख, पारशी व जैन) विद्यार्थी

(ब) योजनेचे उद्दिष्ट :- अल्पसंख्याक समाजातील विद्यार्थ्यांना रोजगाराभिमुख व्यवसायिक शिक्षण देणे.

(क) योजना:- अल्पसंख्याक समाजातील विद्यार्थ्यांना रोजगाराभिमुख व्यवसायिक शिक्षण देण्यासाठी मांडवी (मुंबई शहर) व चांदिवली (मुंबई उपनगर) येथे अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांसाठी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था व राज्यातील अल्पसंख्याक बहुल ४२ विद्यमान औद्योगिक वसतीगृहे

संस्थांमध्ये अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांसाठी दुसऱ्या / तिसऱ्या पाळीमध्ये सप्टेंबर, २०१० पासून अभ्यासक्रम सुरु करण्यात आले आहेत. याबाबतचा शासन निर्णय, दिनांक २९.०८.२००९, उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाने निर्गमित केला आहे.

(ड) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४):- रुपये ६० कोटी

(इ) भौतिक योजना: ४४१६ विद्यार्थी

(फ) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा:- संचालक (प्रशिक्षण), व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई.

८) राज्यातील अल्पसंख्याक बहुल क्षेत्रात अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांसाठी तंत्रनिकेतन संस्था सुरु करणे:-

(अ) योजनेचा लक्ष्यगट:- राज्यातील अल्पसंख्याक समाजातील (मुस्लिम, बौध्द, ख्रिश्चन, शीख, पारशी व जैन) बेरोजगार उमेदवार.

(ब) योजनेचे उद्दिष्ट:- अल्पसंख्याक समाजातील विद्यार्थ्यांमधील बेरोजगार उमेदवारास रोजगार मिळण्यास मदत करणे.

(क) योजना:- अल्पसंख्याक समाजातील उमेदवारांना तांत्रिक शिक्षण देऊन त्यांना रोजगारक्षम बनविण्याच्या उद्देशाने नवीन तंत्रनिकेतन संस्था सुरु करण्यासचा निर्णय शासनाने घेतला आहे. त्यानुसार मुक्ताई नगर जि. जळगाव येथे नवीन तंत्रनिकेतन निर्माण करण्यात येत आहे. अनुदान अल्पसंख्याक विकास विभागाकडून उपलब्ध करून दिले जाईल.

(ड) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४):- २० कोटी

(ई) भौतिक उद्दिष्ट : ०१ तंत्रनिकेतन

(फ) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा:- अल्पसंख्याक विकास विभाग व संचालक, तंत्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई.

९) राज्यातील अल्पसंख्याक बहुल क्षेत्रात अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांसाठी औद्योगिक प्रशिक्षण केंद्रे सुरु करणे:-

(अ) योजनेचा लक्ष्यगट:- राज्यातील अल्पसंख्याक समाजातील (मुस्लिम, बौध्द, ख्रिश्चन, शीख, पारशी व जैन). विद्यार्थी.

(ब) योजनेचे उद्दिष्ट:- अल्पसंख्याक समाजातील विद्यार्थ्यांना रोजगारभीमुख व्यवसायिक शिक्षण देणे.

(क) योजना:- राज्यातील अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांसाठी मांडवी, मुंबई शहर व चांदिवली, मुंबई उपनगर असा दोन नवीन शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था करण्यात आल्या आहेत. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था मांडवी, मुंबई चे बांधकाम अंतिम टप्प्यात असून सद्यःस्थितीत सदर संस्थेचे प्रशिक्षण वर्ग सध्या एल्फिस्टन तांत्रिक विद्यालय मुंबई येथे सुरु आहेत. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था चांदिवली, मुंबई उपनगर च्या जमिनीवरील आरक्षण बदलाची कार्यवाही सुरु असून सदर संस्थेचे प्रशिक्षण वर्ग सध्या मुलूंड येथे सुरु करण्यात आले आहेत. मुंब्रा-कौसा येथे औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था निर्माण करण्यास शासन मान्यता देण्यात आली असून पुढील कार्यवाही सुरु आहे.

(ड) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४):- रुपये २० कोटी

(फ) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा:- अल्पसंख्याक विकास विभाग व संचालक (प्रशिक्षण), व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई.

१०) अल्पसंख्याक विकास विभागामार्फत सुरु करण्यात आलेल्या शासकीय वसतिगृहात राहणाऱ्या अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांच्या (मुले/मुली) आहाराकरिता थेट रक्कम त्यांच्या आधार संलग्न बँक खात्यात जमा करणे.

(अ) योजनेचा लक्ष्यगट:- राज्यातील अल्पसंख्याक समाजातील (मुस्लिम, बौध्द, ख्रिश्चन, शीख, पारशी, जैन व ज्यु) उच्च शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थीनी.

(ब) योजनेचे उद्दिष्ट :- अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांना मुख्य प्रवाहात आणणे व त्यांना उच्च शिक्षण देणे सोयीचे व्हावे हा या योजनेचा मूळ उद्देश आहे.

(क) योजना:- अल्पसंख्याक विकास विभागामार्फत सुरु करण्यात आलेल्या शासकीय वसतिगृहात राहणाऱ्या अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांच्या (मुले/मुली) आहाराकरिता थेट रक्कम त्यांच्या आधार संलग्न बँक खात्यात जमा करण्याबाबतचा निर्णय दि.12/10/2021 च्या शासन निर्णयान्वये घेण्यात आला आहे.

(ड) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन 2023-24) :- रु.4,81,00,000/-

(ई) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा:- संबंधित जिल्हाधिकारी व अल्पसंख्याक विकास विभाग.

११) प्रधानमंत्री जन विकास कार्यक्रम (PMJVK)

(अ) योजनेचा लक्ष्यगट:- अल्पसंख्याक समाजातील लोक

(ब) योजनेचे उद्दिष्ट:- अल्पसंख्याक बहुल जिल्ह्यातील लोकांच्या एकंदर राहणीमानाचा दर्जा उंचावणे, या भागात मुलभूत सुविधा उपलब्ध करून देऊन सामाजिक व आर्थिक स्तरात सुधारणा घडवून आणणे.

(I):- **११ वी पंचवार्षिक योजना:-** ११ व्या पंचवार्षिक योजनेत केंद्र शासनाच्या अल्पसंख्याक कार्य मंत्रालयाने लोकसंख्या, सामाजिक व आर्थिक स्थिती आणि मुलभूत सुविधांची उपलब्धता या मानकांच्या आधारे देशातील ९० जिल्हे मागासलेले अल्पसंख्याक बहुल जिल्हे म्हणून निश्चित केले असून, यामध्ये महाराष्ट्रातील परभणी, बुलडाणा, वाशिम व हिंगोली या चार जिल्ह्यांचा समावेश आहे. केंद्र शासनाच्या अल्पसंख्याक कार्य मंत्रालयामार्फत बहुक्षेत्र विकास कार्यक्रमांतर्गत (MsDP) या चार जिल्ह्यांमध्ये घरकुल योजना, अंगणवाडी बांधकाम आणि मुलींच्या वसतीगृहांचे बांधकाम योजना राबविण्यात येत आहेत.

(II) :- **१२ वी पंचवार्षिक योजना:-**

i) १२ व्या पंचवार्षिक योजनेत केंद्र शासनाच्या अल्पसंख्याक कार्य मंत्रालयाने बहुक्षेत्र विकास कार्यक्रमांतर्गत (MsDP) विहित मार्गदर्शक सुचनांच्या आधारे परभणी (सेलू, पाथरी, जितूर) व वाशीम (कारंजा, मानोरा, मालेगाव) येथे मुलींची प्रत्येकी ०३ आणि हिंगोली (हिंगोली, कळमनुरी) येथे ०२ मुलांची अशा एकूण ०८ वसतीगृहांच्या बांधकामाच्या प्रस्तावास नव्याने मान्यता दिली आहे.

ii) १२ व्या पंचवार्षिक योजनेत केंद्र शासनाच्या अल्पसंख्याक कार्य मंत्रालयाने बहुक्षेत्र विकास कार्यक्रमांतर्गत (MsDP) विहित मार्गदर्शक सुचनांच्या आधारे जालना शहर व परळी शहर यांच्या प्रस्तावामधील वसतीगृह बांधकाम व शाळा इमारत बांधकाम प्रस्तावास मान्यता दिली आहे.

iii) आता बहुक्षेत्रीय विकास कार्यक्रम (MsDP) या कार्यक्रमाचे केंद्रशासनाकडील मार्गदर्शक सुचनांनुसार नावात बदल करून प्रधानमंत्री जन विकास कार्यक्रम (PMJVK) असे नामकरण करण्यात आले आहे. ही योजना १४ व्या वित्त आयोगाच्या उर्वरित कालावधीत म्हणजेच सन २०१७-१८ ते २०१९-२० या कालावधीत राबविण्यात येणार आहे. बहुक्षेत्र विकास कार्यक्रमांतर्गत यापूर्वी प० महाराष्ट्र राज्यातील ०९ जिल्हे, ०८ गट व ०६ शहरे यांची निवड करण्यात आली होती. तथापि आता केंद्र शासनाच्या प्रधानमंत्री जन विकास कार्यक्रमांतर्गत महाराष्ट्रातील एकूण २४ जिल्ह्यातील १० जिल्हा मुख्यालये, २८ गट व ३४ शहरांचा समावेश करण्यात आला आहे. पायाभूत सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी प्रत्येकी रु.१० कोटी इतक्या रकमेचे प्रकल्प अहवाल तयार करावेत त्याचप्रमाणे या कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीसाठी संबंधित जिल्ह्यातील अल्पसंख्याक बहुल गावांची सुनिश्चिती करावी, असेही केंद्र शासनाकडून सूचित करण्यात आले आहे. या संदर्भात केंद्र शासनाकडून संबंधित गट व शहरांच्या प्रकल्प अहवालास प्राप्त मान्यतेनुसार पुढील कार्यवाही करण्यात येत आहे.

(क) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४):- (राज्य हिस्सा) रु.८०.०० कोटी (केंद्र हिस्सा) रु.१२०.०० कोटी.

(ड) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा:- संबंधित जिल्हाधिकारी व अल्पसंख्याक विकास विभाग

१२) अल्पसंख्याक समाजातील उच्च शिक्षण घेणा-या विद्यार्थीनींसाठी वसतीगृह योजना

(अ) योजनेचा लक्ष्यगट:- राज्यातील अल्पसंख्याक समाजातील (मुस्लिम, बौद्ध, ख्रिश्चन, शीख, पारशी, जैन व ज्यु) उच्च शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थीनी.

(ब) योजनेचे उद्दिष्ट:- अल्पसंख्याक समाजातील मुलींसाठी वसतीगृहाची सोय उपलब्ध करून मुलींच्या उच्च शिक्षणाचे प्रमाण वाढवणे.

(क) योजना:- राज्यातील सर्व जिल्ह्यांमध्ये अल्पसंख्याक समाजातील उच्च शिक्षण घेणा-या विद्यार्थीनींसाठी वसतीगृहे बांधण्याचा निर्णय शासनाने घेतला आहे. त्यापैकी केंद्र शासनाने राज्यातील ज्या २५ जिल्ह्यांमधील ४३ शहरे "अल्पसंख्याक बहुल क्षेत्रे" घोषित केली आहेत, अशा २५ जिल्ह्यांमध्ये प्राथम्याने वसतीगृह उभारण्यात येतील. वसतीगृहांसाठी शासकीय जमीन किंवा विद्यापीठांकडून जमीन उपलब्ध करून घेण्यात येऊन वसतीगृहाचे बांधकाम सिडको/ सार्वजनिक बांधकाम विभाग/ म्हाडा मार्फत करण्यात येईल. सदर वसतीगृहे अल्पसंख्याक विकास विभागामार्फत नेमुन दिलेल्या शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था /तंत्रनिकेतन/ विद्यापीठ/ शासकीय महाविद्यालये यांचेकडून व्यवस्थापन करण्यात येईल.

(ड) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४):- रुपये २१.७६ कोटी

(ई) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा:- संबंधित जिल्हाधिकारी मुख्य कार्यकारी अधिकारी, व्यवस्थापनाकरिता नेमुन दिलेली शाळा संस्था/विद्यापीठ/महाविद्यालय व अल्पसंख्याक विकास विभाग.

१३) राज्य अल्पसंख्याक आयोगाला सहायक अनुदान

या योजनेतर्गत आयोगामार्फत राबविण्यात येत असलेल्या अ) अल्पसंख्याक उमेदवारांसाठी शासकीय सेवा भरती पूर्व परीक्षा प्रशिक्षण वर्ग व ब) मराठी भाषा फौंडेशन वर्ग या योजनेकरिता अनुदान देण्यात येते.

(क) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४):- रु.४.०० कोटी.

१४) स्वयंसहाय्यता गटांकरिता सहायक अनुदान

राज्यातील अल्पसंख्याक महिलांचे मागासलेपण व त्यांची कमकुवत आर्थिक स्थिती विचारात घेवून त्यांच्या आर्थिक व सामाजिक उन्नतीसाठी महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोग व महिला आर्थिक विकास महामंडळ यांच्या संयुक्त विद्यमाने राज्यातील अल्पसंख्याक बहुल भागात ही योजना राबविली जात आहे.

(अ) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४):- रु.७ कोटी.

१५) हज समितीकरिता सहायक अनुदान

हज यात्रेकरूंच्या सुविधेकरिता औरंगाबाद येथे हज हाऊस बांधण्यात येत आहे.

योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४) :- रु. १०.०० कोटी

१६) मौलाना आझाद अल्पसंख्याक आर्थिक विकास महामंडळाला भाग भांडवली अंशदान.

मौलाना आझाद अल्पसंख्याक आर्थिक विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध योजनांकरिता भागभांडवल देण्यात येते.

योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४) :- रुपये २५.०० कोटी.

१७) अल्पसंख्याक समाजातील विद्यार्थ्यांसाठी विद्यमान शासकीय तंत्रनिकेतनांमध्ये दुस-या पाळीमध्ये अभ्यासक्रम सुरू करणे.

(अ) योजनेचा लक्ष्यगट:- राज्यातील अल्पसंख्याक समाजातील (मुस्लिम, बौध्द, ख्रिश्चन, शीख, पारशी, जैन व ज्यु) विद्यार्थी

(ब) योजनेचे उद्दिष्ट:- अल्पसंख्याक समाजातील विद्यार्थ्यांना रोजगाराभिमुख तांत्रिक शिक्षण देणे.

क) योजना:- सन २०११-१२ पासून ठाणे, सोलापूर, जळगाव, नांदेड, यवतमाळ, मुंबई शहर व मुंबई उपनगर अशा ७, सन २०१२-१३ पासून रत्नागिरी, जालना, अंबड, ब्रम्हपुरी, कराड या ५ व सन २०१४-१५ पासून पुणे, लातूर व हिंगोली अशा ३ याप्रमाणे एकूण १५ विद्यमान शासकीय तंत्रनिकेतनांमध्ये अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांसाठी दुसरी पाळी सुरू करण्यात आली असून त्याबाबतचे शासन निर्णय उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाने अनुक्रम दिनांक १३.०९.२०११, दिनांक १९.०७.२०१२ व दि. ८.०७.२०१४ रोजी निर्गमित केले आहेत.

(ड) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४):- रुपये २० कोटी

(इ) भौतिक उद्दिष्ट: १९२० विद्यार्थी

(फ) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा:- संचालक, तंत्र शिक्षण संचालनालय, मुंबई.

१८) राज्यातील अल्पसंख्याक बहुल ग्रामीण क्षेत्रात मुलभूत/पायाभूत सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी क्षेत्रविकास कार्यक्रमांतर्गत अनुदान उपलब्ध करण्याबाबत:-

अ) योजनेचा लक्ष्यगट:- राज्यातील ज्या ग्रामपंचायतीच्या एकूण लोकसंख्येपैकी अल्पसंख्याक समाहाची (मुस्लिम, बौध्द, ख्रिश्चन, शीख, पारशी, जैन व ज्यु) लोकसंख्या किमान १०० किंवा त्यापेक्षा जास्त आहे, अशा अल्पसंख्याक बहुल ग्रामपंचायती.

ब) योजनेचे उद्दिष्ट:- अल्पसंख्याक बहुल ग्रामीण क्षेत्रात मुलभूत/पायाभूत सुविधा उपलब्ध करून देणे.

क) योजना:- या योजनेंतर्गत पात्र ग्रामपंचायतींना त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील अल्पसंख्याक बहुल क्षेत्रात पुढील मूलभूत/पायाभूत सोयीसुविधांसाठी सन २०१३-२०१४ या वर्षापासून अनुदान उपलब्ध करून देण्यात येत आहे:-

(अ) कब्रस्तान/स्मशान/अंत्यविधीच्या जागेसाठी संरक्षक भिंतीसह सर्व सुविधा,

(ब) सार्वजनिक सभागृह/शादीखाना हॉल.

(क) सर्व नागरी/पायाभूत सुविधा उदा.पिण्याच्या पाण्याची सुविधा/ विद्युत पुरवठा/इदगाह/ सांडपाण्याची व्यवस्था/ रस्ते / पथदिवे/सार्वजनिक स्वच्छतागृहे , अंगणवाडी, बालवाडी केंद्रे इत्यादी

सदरहू योजनेंतर्गत अल्पसंख्याक बहुल ग्रामपंचायतींना प्रतिग्रामपंचायत कमाल रु.१० लाखापर्यंत अनुदान उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

(ड) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४):- रु.१००.०० कोटी

(इ) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा : जिल्हाधिकारी कार्यालय / मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद व अल्पसंख्याक विकास विभाग.

१९) डॉ.झाकीर हुसेन मदरसा आधुनिकीकरण योजनेंतर्गत राज्यातील मदरशांना पायाभूत सुविधा आणि विषय शिक्षकांच्या वेतनाकरीता सहायक अनुदान योजना:-

(अ) योजनेचा लक्ष्यगट:- राज्यातील धर्मादाय आयुक्त अथवा वक्फ बोर्डकडे नोंदणीकृत असलेले मदरसे.

(ब) योजनेचे उद्दिष्ट:- मदरशांमध्ये शिकत असलेल्या विविध वयोगटातील विद्यार्थ्यांना समाजाच्या मुख्य प्रवाहात आणण्यासाठी पारंपारीक धार्मिक शिक्षणाबरोबरच विज्ञान, गणित, समाजशास्त्र, हिंदी, मराठी, इंग्रजी व उर्दू या विषयांचे आधुनिक शिक्षण देणे.

(क) योजना:- मदरशांमध्ये शिकत असलेल्या विद्यार्थ्यांना विज्ञान, गणित, समाजशास्त्र, हिंदी, मराठी, इंग्रजी व उर्दू या विषयांचे शिक्षण देणे, त्याकरीता शिक्षकांच्या मानधनासाठी अनुदान देणे, मुख्य प्रवाहातील शाळांमध्ये प्रवेश घेणा-या इ. ९ वी, इ. १० वी, ११ वी व १२ वी ताल तसेच औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये शिक्षण घेणा-या विद्यार्थ्यांसाठी शिष्यवृत्ती देणे, या दृष्टीने मदरशांच्या आधुनिकीकरणासाठी पायाभूत सुविधा, ग्रंथालय इत्यादींसाठी अनुदान देणे.

ड) योजनेकरिता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४) :- रुपये १५.०० कोटी

(इ) भौतिक उद्दिष्ट: ३०० मंदरसे

(फ) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा: जिल्हाधिकारी कार्यालय व अल्पसंख्याक विकास विभाग.

२०) राज्यातील अल्पसंख्याक लोकसमूहातील उमेदवाराकरीता मौलाना आझाद मोफत शिकवणी व संबद्ध योजना:-

राज्यातील अल्पसंख्याक लोकसमूहातील उमेदवारांना शासकीय/निमशासकीय सेवेत रोजगारांच्या पुरेशा संधी उपलब्ध करून देण्याकरीता केंद्रीय लोकसेवा आयोग/महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग/बॅकिंग सेवा इत्यादी स्पर्धा परिक्षांसाठी प्रशिक्षण तसेच व्यवसायिक अभ्यासक्रमामधील प्रवेशाकरीता घेण्यात येणा-या सामाईक प्रवेश परिक्षांच्या पूर्वतयारीसाठी प्रशिक्षण आणि इयत्ता १० वी, १२ अनुत्तीर्ण अल्पसंख्याक उमेदवारांकरीता विशेष शिकवणी वर्ग सुरू करण्यासाठी दि.२५.०६.२०१३ च्या शासन निर्णयान्वये मौलाना आझाद मोफत शिकवणी व संबद्ध योजना कार्यान्वित करण्यात आली आहे.

या योजनेतर्गत राज्यातील मुंबई, ठाणे, अमरावती, औरंगाबाद, नागपूर, पुणे व नाशिक या ०७ शहरांमध्ये प्रशिक्षण केंद्रांची सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येणार आहे. त्याकरीता नामांकित खाजगी संस्थांकडून अर्ज मागविण्यात आले असून सध्या निवडीची प्रक्रिया प्रगतीपथावर आहे. तसेच इच्छुक उमेदवारांकडून ऑन लाइन अर्ज मागविण्यात आले आहे. प्रशिक्षणबाबतची तपशीलवार माहिती जसे प्रशिक्षणाचा प्रकार, उमेदवारांची संख्या, प्रशिक्षणांचा कालावधी व प्रत्येक उमेदवाराला फी च्या स्वरूपात द्यावयाची अधिकतम रक्कम इत्यादी खालीलप्रमाणे आहे.

(१) योजनेकरीता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४) :- रुपये ५.०० कोटी.

(२) भौतिक उद्दिष्ट: ४००० विद्यार्थी

(३) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा: अल्पसंख्याक विकास विभाग.

अ.क्र.	प्रशिक्षणाचा प्रकार	उमेदवारांची संख्या	प्रशिक्षणाचा कालावधी	प्रति उमेदवाराकरीता द्यावयाची फी ची अधिकतम रक्कम
१.	केंद्रीय लोकसेवा आयोगामार्फत घेण्यात येणा-या विविध स्पर्धा परिक्षेच्या तयारी करीता प्रशिक्षण	२५०	१० महिने	रु. २५,०००/-
२.	महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत राजपात्रित अधिकारी या पदांकरीता घेण्यात येणा-या विविध स्पर्धा परीक्षेच्या तयारी करीता प्रशिक्षण.	२५०	१० महिने	रु. २०,०००/-
३.	महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत अराजपात्रित अधिकारी या पदांकरीता घेण्यात येणा-या विविध स्पर्धा परीक्षेच्या तयारी करीता प्रशिक्षण.	५००	१० महिने	रु. १५,०००/-
४.	बॅकिंग सेवेतील परीक्षांकरीता प्रशिक्षण.	४००	६ महिने	रु. ८,०००/-
५.	सामाईक प्रवेश परिक्षा	६००	२ वर्ष	रु. ४०,०००
(अ)	अभियांत्रिकी	२००	१ वर्ष / २ वर्ष	रु. २०,०००/- (रु. ४०,०००/- २ वर्षांकरीता)
(ब)	वैद्यकीय आणि तत्सम शाखा	२००	१ वर्ष / २ वर्ष	रु. २०,०००/- (रु. ४०,०००/- २ वर्षांकरीता)
(क)	सनदी लेखापाल, व्यवस्थापन, विधी इत्यादी	२००	१ वर्ष / २ वर्ष	रु. २०,०००/- (रु. ४०,०००/- २ वर्षांकरीता)
६.	इयत्ता १० वी नापास विद्यार्थ्यांकरिता विशेष शिकवणी वर्ग	१०००	१० महिने	रु. ४,०००/-
७.	इयत्ता १२ वी नापास विद्यार्थ्यांकरिता विशेष शिकवणी वर्ग	१०००	१० महिने	रु. ४,०००/-

२१) उर्दू घराकरीता सहाय्यक अनुदान:

महाराष्ट्रामध्ये उर्दू भाषेची वाढ:मयीन प्रगती, मराठी व उर्दू भाषेमधील लेखक, कवी, विचारवंत इ. मध्ये सर्जनशील विचारांची देवाणघेवाण होउन उर्दू भाषेचा वाढ:मयीन विकास व्हावा व उर्दू भाषेच्या समृद्धीसाठी उर्दू घराच्या रूपाने एक ठिकाण असावे या उद्देशाने राज्यातील काही उर्दू भाषिक बहुल शहरामध्ये उर्दू घर उभारण्याचे धोरण शासन निर्णय दि.०६.०५.२०२२ अन्वये विहित करण्यात आले आहे. यानुसार अन्य काही अटीच्या अधीन राहून सन २०११ च्या जनगणनेआधारे १.२५ लाखांपेक्षा अधिक उर्दू भाषिक लोकसंख्या असलेल्या भागात जागेच्या उपलब्धतेनुसार उर्दू घर बांधण्याचे धोरण विहित करण्यात आलेले आहे. सद्य:स्थितीत नांदेड आणि मालेगाव, जि.नाशिक येथील उर्दू घर कार्यान्वित करण्यात आले असून सोलापूर आणि नागपूर येथील उर्दू घरांचे काम सुरू झालेले आहे.

१) योजनेकरीता अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२३-२४):- रूपये ६.७० कोटी.

२) भौतिक उद्दिष्ट: ४ उर्दूघर

३) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा:- संबंधित जिल्हाधिकारी व अल्पसंख्याक विकास विभाग.

२२) अल्पसंख्याक लोकसमुहाकरीता धर्मक्षेत्र व परिसर विकास आराखडा योजना:-

नियोजन विभागाच्या दि.०४.०६.२०१५ च्या शा.निर्णयान्वये राज्यातील तीर्थक्षेत्र /पर्यटन स्थळ विकास आराखड्याची अंमलबजावणी सुयोग्यरित्या व एकसंघरित्या करण्यासाठी सुनिश्चित धोरण आखण्यात आलेले आहे. दि.०२.०२.२०२२ च्या शासन शुद्धीपत्रकान्वये अल्पसंख्याक लोकसमुह करीता धर्मक्षेत्रांचा विकास आराखडा राबविण्याचा विषय अल्पसंख्याक विकास विभागाच्या अखत्यारित देण्यात आला आहे.

योजनेकरीता	अर्थसंकल्पिय	तरतूद	(सन	२०२३	-	२४)	-	निरंक
२)	भौतिक	उद्दिष्ट						निरंक

३) योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा : संबंधित जिल्हाधिकारी व अल्पसंख्याक विकास विभाग.

२३) मराठवाडा, विदर्भ, उत्तर महाराष्ट्र जलद विकास कार्यक्रम २०१८ अंतर्गत महिला बचत गट निर्माण करुन त्यामधील

महिला सदस्यांना कौशल्य विकासाचे प्रशिक्षण देणेबाबत योजना:- मराठवाडा, विदर्भ, उत्तर महाराष्ट्र जलद विकास कार्यक्रम २०१८ या कार्यक्रमांतर्गत औरंगाबाद, नागपूर, अमरावती, लातूर, चंद्रपूर, बीड, वर्धा, भंडारा, गोंदिया, गडचिरोली, अकोला, बुलढाणा, यवतमाळ, जालना या १४ जिल्ह्यामध्ये प्रति जिल्हा २०० या प्रमाणे २८०० अल्पसंख्याक महिला बचतगट महिला आर्थिक विकास महामंडळ यांचे मार्फत निर्माण करणे. या विभागात सदयास्थितीमध्ये कार्यरत व नव्याने निर्माण होणारे बचतगट यामधून अंदाजे १५०० सदस्यांना महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकासाचे प्रशिक्षण देण्याचा शासन निर्णय ०७, ऑगस्ट, २०१९ अन्वये निर्णय घेण्यात आला आहे. **कालावधी:-** सदर प्रशिक्षण कार्यक्रम दोन वर्षा करीता निश्चित करण्यात आला आहे.

निधी:- या करीता सन २०२३-२४ या वर्षामध्ये रु.३.१३ कोटी निधी अर्थसंकल्पित करण्यात आला आहे.

२४) राज्यातील अल्पसंख्याक समुहातील महिला व युवकांना कौशल्य विकासाचे प्रशिक्षण देणे बाबत.

योजना:- राज्यातील अल्पसंख्याक समुहातील महिला व युवकांना रोजगार व स्वयंरोजगाराची संधी प्राप्त पहावी या उद्देशाने शासन निर्णय दि.२६, ऑगस्ट २०१९ अन्वये शासन मान्यता देण्यात आली आहे. या योजने अंतर्गत अल्पसंख्याक समुहातील वय वर्ष १५ ते ४५ या वयोगटातील युवक व महिलांना खाजगी प्रशिक्षण संस्थेद्वारे कौशल्य विकासाचे प्रशिक्षण देऊन त्यांना रोजगार व स्वयंरोजगाराक्षम करणे हा या योजनेचा उद्देश आहे.

निधी:- या योजने करीता सन २०२३-२४ या वर्षामध्ये रु.६० कोटी निधी अर्थसंकल्पित करण्यात आला आहे.

२५) पोलीस भरती पूर्व परीक्षा प्रशिक्षण वर्ग:-

महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोगा मार्फत अल्पसंख्याक समाजातील उमेदवारांकरिता सन २००९-१० या वर्षापासून पोलीस शिपाई भरतीकरिता नव्याने सुधारित केलेली प्रशिक्षण योजना राबविण्यात येत आहे. तथापि शासन निर्णय दि. ०१/०९/२०१८ अन्वये सदर योजना शासनमार्फत राबविण्यात येत आहे. या योजनेंतर्गत प्रत्येक प्रशिक्षणार्थीला प्रतिमाह रु. १५००/- इतके विद्यावेतन, प्रत्येक प्रशिक्षणार्थीला गणवेशाकरिता रु. १०००/-, दोन प्रशिक्षकांना रु.३०,०००/- प्रतिमाह मानधन उपलब्ध करुन दिले जाते. सदर योजना जिल्हाधिका-या मार्फत संनियंत्रित करण्यात येते.

या बाबीकरिता सन २०२३-२४ मध्ये रु.७.०० कोटी अर्थसंकल्पिय तरतूद करण्याचे प्रस्तावित करण्यात येत आहे.

राज्यातील अल्पसंख्याक समुहातील उमेदवारांच्या पोलीस भरतीच्या प्रमाणात वाढ व्हावी याकरिता शासन निर्णय दिनांक २७/०७/२००९ अन्वये पोलीस भरती पूर्व परीक्षा योजना राबविण्यात येत आहे.

सदर प्रशिक्षण कार्यक्रम दोन महिने व अनिवासी स्वरुपाचा होता. या योजनेस मिळणारा प्रतिसाद वाढावा यासाठी उमेदवारांना निवासाची सोय उपलब्ध झाल्यास प्रशिक्षण तसेच मैदानी परीक्षांचा तसेच लेखी परीक्षांचा सराव करता येईल व त्यामधून योजनेस अपेक्षित यश प्राप्त होईल, याकरिता सदर योजना निवासी स्वरुपात राबविण्याचा, तसेच योजनेचा कालावधी दोन महिन्याऐवजी तीन महिन्याचा करण्याबाबतचा निर्णय दि.१७ डिसेंबर २०२१ च्या शासन निर्णयान्वये घेण्यात आला आहे.

२१
जेंडर बजेटिंग

अ क्र	योजना	लाभार्थी संख्या			योजना निहाय तरतुद (रु.हजारात)		
		२०२१-२२	२०२२-२३	२०२३-२४	२०२१-२२	२०२२-२३	२०२३-२४
१	२	३	४	५	६	७	८
१	उच्च शिक्षण घेणाऱ्या अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांकरिता शिष्यवृत्ती योजना (२२३५ A ३३८)	२४७७२ (विद्यार्थी)	२४३४४ (विद्यार्थी)	११२६४ (विद्यार्थी)	१२०,००,००	१,१४,००,००	१२,५०,०००
२	अल्पसंख्याक विद्यार्थी वसतीगृहासाठी सहायक अनुदान (२२३५ C ५८२)	निरंक	निरंक	२३७ (विद्यार्थीनी)	निरंक	निरंक	४,८९,००
३	स्वयंसहाय्यता (महिलां करीता) गटाकरीता योजना (२२३५ A १६९)	३२०० बचतगट	३५०० बचतगट	४००० बचतगट	४,२०,००	४९,०००	७०,०००

(*रकाना क्र. ३,४,५,६,७ व ८ येथील आकडेवारी उपलब्ध असलेल्या माहिती आधारे एकत्रितरित्या (विद्यार्थी/ विद्यार्थीनी) नमूद केली आहे)

तक्ता - २

Table - २

२) वित्तीय आवश्यकता

ii) Financial Requirement

२) वित्तीय आवश्यकता

(रू. हजारत / Rs. in thousands)

अ. क्र.	कार्यक्रमाचे नांव	प्रत्यक्ष रकमा २०२१-२२ Actuals २०२१-२२			अर्थसंकल्प २०२२-२३ Budget Estimate २०२२-२३		
		अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण
		Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total
१	२	३	४	५	६	७	८
अ	कार्याचे वर्गीकरण						
	राज्यातील अल्पसंख्याकांच्या सर्वांगीण विकासासाठी अल्पसंख्याक विकास विभागाकडून राबविण्यात येत असलेल्या विविध योजना	१६,३१५	५०,१०,९८०	५०२,७२,९५	३४,१६०	७६,९०,८००	७७,२४,९६०
	एकूण	१६,३१५	५०,१०,९८०	५०२,७२,९५	३४,१६०	७६,९०,८००	७७,२४,९६०
ब	वित्तीय व्यवस्थेतील साधने						
मागणी क्र.	प्रधान शीर्ष						
झेडई-०१,	२२३५	१६,३१५	५०,१०,९८०	५०२,७२,९५	३४,१६०	७६,९०,८००	७७,२४,९६०
	एकूण	१६,३१५	५०,१०,९८०	५०२,७२,९५	३४,१६०	७६,९०,८००	७७,२४,९६०

ii) Financial Requirements

(रू. हजारत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२४ Revised Estimates २०२३-२४			अर्थसंकल्प २०२४-२५ Budget Estimate २०२४-२५			Name of the Programme
अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	
Non Plan	Plan	Total	Committed	Scheme	Total	
९	१०	११	१२	१३	१४	१५
						A- Activity Classification
३,६६,२८	९०३,९९,९८	९०७,६६,२८	३,६६,२८	९२५,०९,२६	९२८,७५,५४	Various schemes being implemented by the Minorities Development Department for the overall development of minorities in the State
३,६६,२८	९०३,९९,९८	९०७,६६,२८	३,६६,२८	९२५,०९,२६	९२८,७५,५४	Total
						B- Source of Finance
						Demand No. Major Head
						ZE – 01, 2235
३,६६,२८	९०३,९९,९८	९०७,६६,२८	३,६६,२८	९२५,०९,२६	९२८,७५,५४	Total

कार्यक्रम क्रमांक (३)

मौलाना आझाद अल्पसंख्याक आर्थिक विकास महामंडळ मर्यादित, मुंबई

- १) महामंडळाची स्थापना:- दि. २८ सप्टेंबर, २०००, कंपनी कायदा १९५६ अंतर्गत करण्यात आलेली आहे.
- २) महामंडळाची उद्दिष्टे
- १) आर्थिकदृष्ट्या मागासलेल्या अल्पसंख्याकांच्या सामाजिक व आर्थिक उन्नतीसाठी विविध कर्ज योजना, प्रशिक्षण योजना राबविणे.
  - २) अल्पसंख्याक आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकातील सुशिक्षित बेरोजगारांना व्यवसायासाठी आर्थिक सहाय्य देणे.
  - ३) अल्पसंख्याक समाजातील विद्यार्थी - विद्यार्थिनींना शिक्षणासाठी कर्ज उपलब्ध करून देणे.
  - ४) व्यवसाय / व्होकेशनल ट्रेनिंग देणे.
  - ५) अल्पसंख्याक समूहातील महिलांच्या आर्थिक उन्नतीसाठी सूक्ष्म पतपुरवठा योजना राबविणे.
- ३) महामंडळाचे भागभांडवल :- १) महामंडळाचे प्राधिकृत भागभांडवल रु. ७०० कोटी आहे.
२) आतापर्यंत शासनाने महामंडळास रु. ५७३.१९ कोटी इतके भागभांडवल अदा केले आहे.
- ४) महामंडळ राबवित असलेल्या विविध योजना :-
- अ) राष्ट्रीय अल्पसंख्याक विकास एवं वित्त निगम, नवी दिल्ली यांच्या सहकार्याने राबविण्यात येणा-
या योजना:-
- १) उन्नती मुदत कर्ज योजनेची पात्रता :-

राष्ट्रीय अल्पसंख्याक विकास एवं वित्त निगम, नवी दिल्ली यांच्या सहकार्याने राबविण्यात येणारी योजना.
उन्नती मुदत कर्ज योजना :-

१. अर्जदार हा अल्पसंख्याक (मुस्लीम, बौध्द, शीख, पारसी, ख्रिश्चन, जैन व ज्यू) समाजातील असावा.
२. अर्जदार व जामीनदार महाराष्ट्राचा मूळ रहिवाशी असावा.
३. अर्जदार व जामीनदार साक्षर असणे आवश्यक आहे.

अ. क्र	तपशील	Credit Line-१	Credit Line-2
४ .	कर्ज मर्यादा -	रु. 20 लाखापर्यंत	रु. 30 लाखापर्यंत
५ .	व्याज दर (द.सा.द.शे.)	6% + २% हमी शुल्क = ८%	8% + २% हमी शुल्क = 10% - पु. (Men) 6% + २% हमी शुल्क = ८% - म. (Women)
६.	कौटुंबिक वार्षिक उत्पन्न मर्यादा -	शहरी भागासाठी रु. १,२०,०००/- पेक्षा कमी, ग्रामीण भागासाठी रु. ९८,०००/- पेक्षा कमी	रु. ८.०० लाखापर्यंत.

७. अर्जदाराचा सहभाग :- 95% कर्ज, 5% स्वगुंतवणुक
८. कर्ज परतफेड कालावधी : कर्ज वितरणानंतर पुढील 3 महिन्यापासून पुढील 5 वर्षापर्यंत.
९. अर्जदाराचे वय :- १८ ते ६० वर्षापर्यंत.
१०. जामीनदाराचे वय :- मालमत्ताधारक जामीनदारकरिता वय मर्यादा नाही. अर्जदार हा जामीनदार होऊ शकतो.
११. विमा संरक्षण :- एकूण कर्ज रक्कमेच्या १.५ % रक्कम एकदाच विम्याचा हप्ता म्हणून कापून घेण्यात येईल.
(नियमित कर्जाची परतफेड करणाऱ्या अर्जदाराचा मृत्यु झाल्यास त्याला हे विमा संरक्षण असेल)

२) शैक्षणिक कर्ज योजना :-

अ) राष्ट्रीय अल्पसंख्याक विकास एवं वित्त निगम, नवी दिल्ली यांच्या सहकार्याने राबविण्यात येणारी योजना.

डॉ.ए.पी.जे. अब्दुल कलाम शैक्षणिक कर्ज योजना :-

अ. क्र.	तपशील	Credit Line-१	Credit Line-२
१.	कर्ज मर्यादा	१.रु.२०/-लाखापर्यंत (भारतातील शिक्षणाकरिता) २.रु.३०/-लाखापर्यंत (परदेशातील शिक्षणाकरिता)	१. रु.२०/-लाखापर्यंत (भारतातील शिक्षणाकरिता) २. रु.३०/-लाखापर्यंत (परदेशातील शिक्षणाकरिता)
२.	व्याज दर (द.सा.द.शे.)	३% + २% = ५%	८% + २% = १०% पु. (Men) ५% + २% = ७% स्त्री (Women)
३.	कौटुंबिक वार्षिक उत्पन्न मर्यादा	शहरी भागासाठी रु.१,२०,०००/- पेक्षा कमी. ग्रामीण भागासाठी रु.९८०००/- पेक्षा कमी.	विद्यार्थ्यांच्या पालकांच्या कौटुंबिक वार्षिक उत्पन्नावरील मर्यादा रु.८.००/ लाखापर्यंत.

४. परतफेड शिक्षण पूर्ण झाल्यानंतर ६ महिन्यांपासून पुढील ५ वर्षे.

५. विद्यार्थ्यांचे वय - १६ ते ३२ वर्षे

३) सुक्ष्म पतपुरवठा योजना:-

• उद्देश:-

राष्ट्रीय अल्पसंख्याक विकास एवं वित्त निगम, नवी दिल्ली यांच्या सहकार्याने मौलाना आझाद अल्पसंख्याक आर्थिक विकास महामंडळामार्फत सुक्ष्म पतपुरवठा योजना राबविण्यात येते. महिला आर्थिक विकास महामंडळ, राष्ट्रीय शहरी जीवनोन्नती अभियान (National Urban Livelihood Mission (NULM) तसेच महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान (Maharashtra State Rural Livelihood Mission (MSRLM) या नामांकित संस्थामार्फत अल्पसंख्याक महिला व पुरुष बचत गटांना स्वयंरोजगार सुरु करण्यासाठी कर्ज स्वरूपात निधी उपलब्ध करून देणे, हा उद्देश आहे.

• कर्ज योजनेचे स्वरूप:

महिला आर्थिक विकास महामंडळ, राष्ट्रीय शहरी जीवनोन्नती अभियान (National Urban Livelihood Mission (NULM) तसेच महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान (Maharashtra State Rural Livelihood Mission (MSRLM) या नामांकित संस्थामार्फत अल्पसंख्याक स्वयं सहाय्यता बचत गटांची यापूर्वी स्थापना झालेली असेल किंवा पुढे होईल त्याप्रमाणे महिला आर्थिक विकास महामंडळाने/इतर नामांकित संस्थांनी त्या बचत गटांना पहिल्या व दुसऱ्या टप्प्यासाठी कर्जाकरिता बँकांशी जोडणी करून दिलेली असेल व पहिल्या व दुसऱ्या टप्प्याच्या कर्जाची परतफेड ज्या बचत गटांनी यापूर्वी केलेली असेल तो बचत गट मौलाना आझाद अल्पसंख्याक आर्थिक विकास महामंडळामार्फत तिसऱ्या टप्प्याच्या रु. 20 लाख पर्यंत (महामंडळाचा हिस्सा ९५% कर्ज, ५% बचत गटाचा हिस्सा.) कर्ज देण्यासाठी पात्र राहिल.

• कर्ज योजनेची माहिती :

अ. क्र.	तपशील	Credit Line-१	Credit Line-2
1	कर्ज मर्यादा -	प्रत्येकी सदस्य रु. 1 लाख असे एका गटास रु.20 लाखापर्यंत (20 सभासद)	प्रत्येकी सदस्य रु.1.50 लाख असे एका गटास रु. 30 लाखापर्यंत (20 सभासद)
2	व्याज दर(द.सा.द.शे.)	7 % + २ % हमी शुल्क = 9 %	10 % + २० % हमी शुल्क = 12 % - पुरुष (Male) 8 % + २% हमी शुल्क = 10 %- महिला (Female)
3	कौटुंबिक वार्षिक उत्पन्न मर्यादा -	शहरी भागासाठी रु. १,२०,०००/- पेक्षा कमी, ग्रामीण भागासाठी रु.९८,०००/-पेक्षा कमी	रु. ८.०० लाखापर्यंत.

- **कर्ज मिळण्यासाठी पात्रता :** महिला आर्थिक विकास महामंडळासह इतर नामांकित संस्थांमार्फत स्थापन करण्यात आलेले अल्पसंख्याक बहुल बचत गट.
- **बचत गट:** बचत गट केवळ या महामंडळाकडून कर्ज मिळण्यास पात्र राहतील.
- **कर्ज परतफेड कालावधी:** कर्ज वितरणानंतर पुढील ३ महिन्यांपासून पुढील ३ वर्षे कालावधीच्या आत.
- **बचत गटांचा सहभाग:** ९५% कर्ज, ५% बचत गटाचा हिस्सा.
- **बचत गटातील सभासद संख्या:** कमीत कमी १० व जास्तीत जास्त २० सभासद.
- **अल्पसंख्याक सहभाग :** बचत गटातील ७०% पेक्षा अधिक सभासद अल्पसंख्याक समाजातील असणे आवश्यक.

ब) राज्य शासनामार्फत भाग भांडवल स्वरूपात प्राप्त होणा-या निधीतून राबविण्यात येणा-या योजना -

१) मौलाना आज़ाद शैक्षणिक कर्ज योजना :-

१. कर्ज मर्यादा - रु.५.००/- लाखापर्यंत (भारतातील शिक्षणाकरिता)
२. व्याज दर - ३%
३. १००% कर्ज
४. परतफेड शिक्षण पूर्ण झाल्यानंतर ६ महिन्यांपासून पुढील ५ वर्षे.
५. कौटुंबिक वार्षिक उत्पन्न मर्यादा - विद्यार्थ्यांच्या पालकांच्या कौटुंबिक वार्षिक उत्पन्नावरील मर्यादा रु.८.०० लाखापर्यंत.
६. विद्यार्थ्यांचे वय - १६ ते ३२ वर्षे

:: प्रोत्साहनात्मक कार्यक्रम ::

❖ **अल्पसंख्याक स्वयंरोजगार जनजागृती कार्यक्रम**

महामंडळामार्फत राष्ट्रीय अल्पसंख्याक विकास एवं वित्त विभाग, नवी दिल्ली यांच्या सहकार्याने तसेच राज्य शासनामार्फत भाग भांडवल स्वरूपात प्राप्त होणा-या निधीतून राबविण्यात येणा-या सर्व योजनांबाबतची माहिती अल्पसंख्याक समाजाला सदर कार्यक्रमांमध्ये देण्यात येते. सदर कार्यक्रम १ दिवसाचा असतो. सदर कार्यक्रम NMFDC किंवा महामंडळामार्फत आयोजित केल्यानुसार राहतो.

❖ **व्यवसाय प्रशिक्षण कार्यक्रम**

सदरील योजना प्रामुख्याने NMFDC यांच्या सहकार्याने राबविण्यात येते. अल्पसंख्याक समाजातील व्यक्तींना रोजगार व स्वयंरोजगाराच्या संधी उपलब्ध करून देण्यासाठी आवश्यक ते कौशल्य प्रशिक्षण या कार्यक्रमातून देण्यात येते. सदर कार्यक्रमाचा कालावधी जास्तीत जास्त ६ महिने इतका असतो. सदर योजना NMFDC मार्फत मंजुरी मिळाल्यानुसार राबविण्यात येते.

❖ **महिला समृद्धी योजना प्रशिक्षण**

सदरील योजना राष्ट्रीय अल्पसंख्याक विकास एवं वित्त निगम, नवी दिल्ली यांच्या सहकार्याने राबविण्यात येते. सदर योजनेची अंमलबजावणी राज्य वाहिनीकृत यंत्रणा (महामंडळ) किंवा NGO मार्फत करण्यात येते. महिला समृद्धी योजनेतर्गत २० महिलांना त्यांच्या सोई/आवश्यकतेनुसार ६ महिन्यांचे कौशल्य प्रशिक्षण देण्यात येते. NMFDC मार्फत मंजुरी मिळाल्यानुसार सदरील योजना राबविण्यात येते.

❖ **प्रदर्शन कार्यक्रम (Exhibition)**

सदरील प्रदर्शन कार्यक्रम राष्ट्रीय अल्पसंख्याक विकास एवं वित्त निगम, नवी दिल्ली यांच्या सहकार्याने राबविण्यात येतो. अल्पसंख्याक समाजातील व्यक्तींना वस्तूची विक्री (स्वनिर्मित किंवा महिला बचत गट/मुदत कर्जाचा लाभार्थी ज्या वस्तू विकतात अशा) करण्याची संधी उपलब्ध करून दिली जाते. एका प्रदर्शन कार्यक्रमाचा कालावधी १५ दिवसांचा असून त्यामध्ये अल्पसंख्याक समाजातील ८० व्यक्तीसाठी ४० स्टॉल विनाशुल्क उपलब्ध करून देण्यात येतात. सदरील कार्यक्रम NMFDC कडून मिळालेल्या सूचनानुसार राबविण्यात येतो.

महामंडळाच्या योजनांसाठी आवश्यक ती कागदपत्रे:-

उन्नती मुदत कर्ज योजनेसाठी आवश्यक कागदपत्रे :-

अर्जदार :-

१. आधारकार्ड
२. अधिवास प्रमाणपत्र (Domcile Certificate)
३. अल्पसंख्याक असल्याचा पुरावा (शाळा सोडल्याचा दाखला किंवा जात प्रमाणपत्र)
४. तहसिलदार यांनी निर्गमित केलेले उत्पन्न प्रमाणपत्र (मुळ प्रत)
५. जन्म दिनांकाचा पुरावा

६. शिधापत्रिका (रेशन कार्ड)
७. GST नंबर धारक कोटेशन प्रमाणपत्र (मूळ प्रत)
८. व्यवसायाच्या जागेचे गुमास्ता लायसन /शॉप अक्ट लायसन्स व विद्युत बील
९. राष्ट्रीयकृत बँक पासबुकची पहिल्या पानाची छायांकित प्रत
- १० राष्ट्रीयकृत बँकेचे (२० Post Dated Cheque व ECS फॉर्म) धनादेश
- ११ पॅन कार्ड
१२. कुटूंबातील व्यक्तीने महामंडळाकडून कर्ज न घेतल्याचे प्रतिज्ञापत्र घ्यावे.

जामीनदार :-

अ. मालमत्ताधारक जामीनदार

१. आधारकार्ड
२. सक्षम अधिका-याचा ७/१२, ६ड, ८अ उतारा व मालमत्ता नोंदणीपत्रक (पीआर कार्ड) (मूळ प्रत)
३. दुय्यम निबंधकाचे मालमत्तेबाबत दिलेले मुल्यांकन पत्र. (मूळ प्रत)

किंवा

ब) विमाधारक (LIC) जामीनदार असेल तर :-

१. अर्जावरील जामीनदाराच्या पासपोर्ट साईज रंगीत फोटोवर जामीनदाराची क्रॉस स्वाक्षरी असणे आवश्यक.
२. आधारकार्डची झेरॉक्स
३. मूळ पॉलिसी प्रमाणपत्र (LIC)
४. पॉलिसी ही कर्ज रकमेच्या दुप्पट असावी आणि पॉलिसीच्या संपूर्ण कालावधीतील अर्ध्या रकमेचे हप्ते भरणा केलेले असणे आवश्यक आहे.
५. एलआयसी हप्ते भरणा केलेले विवरणपत्र जोडणे आवश्यक.

किंवा

क) मुदती ठेवीदार (FD) असणारा जामीनदार असेल तर :-

१. अर्जावरील जामीनदाराच्या पासपोर्ट साईज रंगीत फोटोवर जामीनदाराची क्रॉस स्वाक्षरी असणे आवश्यक.
२. आधारकार्डची झेरॉक्स
३. मूळ मुदती ठेव प्रमाणपत्र (FD) (कर्ज रकमेच्या समतुल्य FD असावी)

अर्जदाराकरिता विशेष टीप :- अर्जदाराच्या कुटूंबातील व्यक्तीने यापुर्वी महामंडळाच्या कोणत्याही योजनेत कर्ज घेतले असल्यास/थकबाकी असल्यास त्याची माहिती संबंधीत जिल्हा व्यवस्थापक यांना देणे बंधनकारक राहिल.थकबाकी असल्यास अपात्र ठरेल.

शैक्षणिक कर्ज योजनांसाठी ऑनलाईन फॉर्म/अर्ज भरण्यासाठी अर्जदाराकडे लागणारी कागदपत्रे.

A. अर्जदाराशी संबंधीत :-

१. पासपोर्ट साईज रंगीत फोटो.
२. आधारकार्ड क्रमांक
३. अधिवास प्रमाणपत्र (Domicile)
४. अर्जदाराचा मोबाईल क्रमांक
५. बोनाफाईड
६. फी स्ट्रक्चर
७. ईमेल आयडी
८. बँक पासबुक
९. शैक्षणिक संस्थेची संपूर्ण माहिती.
१०. अल्पसंख्याक असल्याचा पुरावा (शाळा सोडल्याचा दाखला (जात प्रमाणपत्र))

B. सहअर्जदाराशी संबंधीत :-

१. पासपोर्ट साईज रंगीत फोटो
२. आधारकार्ड क्रमांक
३. उत्पन्न दाखला
४. मोबाईल क्रमांक
५. सहअर्जदार पॉलिसी किंवा मुदती ठेव जामीनदार असेल तर पॉलिसी/मुदती ठेव क्रमांक

६. कुटूंबातील व्यक्तीने महामंडळाकडून कर्ज न घेतल्याचे प्रतिज्ञापत्र घ्यावे.

C. जामीनदाराशी संबंधीत :-

१. पासपोर्ट साईज रंगीत फोटो
२. आधारकार्ड क्रमांक
३. मोबाईल क्रमांक
४. पॅनकार्ड क्रमांक
५. उत्पन्नाबाबत माहिती
६. जामीनदार ज्या प्रकारचे असतील त्या प्रकारानुसार आवश्यक असलेली संपूर्ण माहिती.

अर्जदाराने ऑनलाईन फॉर्म संपूर्ण भरून फॉर्मची प्रिंट काढून त्यासोबत खालील दिलेली कागदपत्रे जोडावीत. या कागदापत्रांच्या संचाच्या दोन झेरॉक्स प्रती काढावीत. मूळ फाईल व एक झेरॉक्स (फाईल कव्हरसह) अर्जदार किंवा सहअर्जदारांनी प्रत्यक्ष येवून जिल्हा कार्यालयात जमा करावी व एक झेरॉक्स प्रतीच्या संचावर जिल्हा व्यवस्थापकाची सही घेवून स्थळप्रत म्हणून (ओसी) आपल्याकडे ठेवावी.

जिल्हा कार्यालयामध्ये फाईल जमा करताना फाईलमध्ये खालील क्रमाने आवश्यक कागदपत्रे जोडावीत. (पार्ट-१)

A. अर्जदाराशी संबंधीत :-

१. अर्जावरील अर्ज (Application) (प्रतिज्ञापत्र) देणे.
२. ऑनलाईन अर्जावरील प्रिंटेड प्रत- (त्यावर अर्जदाराचा पासपोर्ट साईज रंगीत फोटो चिकटवून फोटोवर अर्जदारा क्रॉस स्वाक्षरी करणे आवश्यक).
३. आधारकार्डची झेरॉक्स प्रत.
४. अधिवास प्रमाणपत्र (Domiciled)
५. संस्थेने दिलेले बोनाफाईड सर्टिफिकेट (मूळप्रत).
६. संस्थेच्या प्राचार्यांनी विद्यार्थ्यांचे नाव नमुद करून संस्थेकडून आकारण्यात येणा-या वर्षनिहाय फी बाबत दिलेली माहिती (फी स्ट्रक्चरची) मूळ प्रतीत (प्राचार्यांची सही व शिक्का असणे आवश्यक.)
७. Fee Concession/Free ship Information नमुना पत्र जोडणे आवश्यक.
८. महाविद्यालयामध्ये वस्तीगृहाची सोय नसेल व अर्जदार खाजगी खोलीत भाड्याने राहत असल्यास भाडे करारनामा, जागा मालकाचा मालकी पुरावा, मालकाचे आधारकार्ड व इलेक्ट्रीक बिलाची झेरॉक्स प्रत.
९. शाळा सोडल्याचा दाखल्याची झेरॉक्स प्रत (L.C./T.C.) जन्म नोंदीचा दाखला.
१०. राष्ट्रीयकृत बँक पासबुकची झेरॉक्स प्रत ११. शिधापत्रिका (रेशन कार्ड)

B. सहअर्जदाराशी संबंधीत :-

१. अर्जावरील सहअर्जदाराच्या पासपोर्ट साईज रंगीत फोटोवर सहअर्जदाराची क्रॉस स्वाक्षरी असणे आवश्यक.
२. आधारकार्डची झेरॉक्स ३. उत्पन्न दाखल्याची (मूळप्रत)

C. जामीनदाराशी संबंधीत :-

मालमत्ताधारक जामीनदार असेल तर :-

१. अर्जावरील जामीनदाराच्या पासपोर्ट साईज रंगीत फोटोवर जामीनदाराची क्रॉस स्वाक्षरी असणे आवश्यक.
२. आधारकार्डची झेरॉक्स
३. मालमत्तेबाबत सक्षम अधिका-याचे दिलेल्या दाखल्याची (जमिनीचा ७/१२/प्रॉपर्टी/ रजिस्टर/ नमुना-८) मूळप्रत.
४. दुय्यम निबंधकाचे मालमत्तेबाबत दिलेल्या मुल्यांकन पत्राची (मूळप्रत).

किंवा

शासकीय/निमशासकीय/शासनाची महामंडळे/शासन अनुदानित शाळा/केंद्रशासन किंवा राज्य शासनाचे उपक्रम मध्ये नोकरदार व्यक्ती जामीनदार असेल तर.

१. अर्जावरील जामीनदाराच्या पासपोर्ट साईज रंगीत फोटोवर जामीनदाराची क्रॉस स्वाक्षरी असणे आवश्यक.
२. आधारकार्डची झेरॉक्स
३. कार्यालयाच्या ओळखपत्राची झेरॉक्स
४. पॅनकार्ड झेरॉक्स.
५. पगारपत्रक (पगारपत्रकावर संबंधीत कार्यालयाचा सही व शिक्का सेवानिवृत्तीचा दिनांक आवश्यक) जामीनदार राज्य व केंद्र शासनात नोकरदार असल्यास त्यांची सेवा अर्जदाराचे शिक्षण संपल्यानंतर ६ वर्षे असणे आवश्यक आहे.

विमाधारक (LIC) जामीनदार असेल तर :-

१. अर्जावरील जामीनदाराच्या पासपोर्ट साईज रंगीत फोटोवर जामीनदाराची क्रॉस स्वाक्षरी असणे आवश्यक.
२. आधारकार्डची झेरॉक्स ३. मूळ पॉलिसी प्रमाणपत्र (LIC)
४. पॉलिसी ही कर्ज रकमेच्या दुप्पट असावी आणि पॉलिसीच्या संपूर्ण कालावधीतील अर्ध्या रकमेचे हप्ते भरणा केलेले असणे आवश्यक आहे. ५. एलआयसी हप्ते भरणा केलेले विवरणपत्र जोडणे आवश्यक.

किंवा

मुदती ठेवीदार (FD) असणारा जामीनदार असेल तर :-

१. अर्जावरील जामीनदाराच्या पासपोर्ट साईज रंगीत फोटोवर जामीनदाराची क्रॉस स्वाक्षरी असणे आवश्यक.
२. आधारकार्डची झेरॉक्स ३. मूळ मुदती ठेव प्रमाणपत्र (FD)

अर्जदाराकरिता विशेष टीप :- अर्जदाराच्या कुटूंबातील व्यक्तीने यापुर्वी महामंडळाच्या कोणत्याही योजनेत कर्ज घेतले असल्यास/थकबाकी असल्यास त्याची माहिती संबंधीत जिल्हा व्यवस्थापक यांना देणे बंधनकारक राहिल.

सक्षम पतपुरवठा योजनेसाठी आवश्यक ती कागदपत्रे :

अर्जासोबत सादर करावयाची कागदपत्रे (Part-१)

१. विहित नमुन्यातील अर्ज व आवश्यक साक्षात्कृत कागदपत्रांच्या दोन प्रती.
२. बचत गटातील ७०% पेक्षा अधिक सभासद अल्पसंख्याक समाजातील असणे आवश्यक राहिल. त्यांचा अल्पसंख्याक असल्याचा पुरावा (शाळा सोडल्याचा दाखला किंवा जात प्रमाणपत्र किंवा ग्रामपंचायतीचा दाखला किंवा तलाठी दाखला किंवा स्वयंघोषित प्रमाणपत्र (साध्या पेपरवर) (यापैकी कोणतेही एक)
३. **प्रत्येक सभासदाचा महाराष्ट्र राज्याचा रहिवासी असल्याचा पुरावा :** अधिवास प्रमाणपत्र (Domicile Certificate)
४. **सर्व सभासदांचे ओळखपत्र :** आधार कार्ड
५. **सर्व सभासदांचे उत्पन्नाचे प्रमाणपत्र :** कुटुंब प्रमुखाच्या नावे तहसिलदार यांनी निर्गमित केलेला उत्पन्नाचा दाखला किंवा BPL / SECC यादीमध्ये नाव समाविष्ट असणे किंवा MAVIM /NULM/MSRLM यांच्या समन्वय अधिकाऱ्यामार्फत सादर सदस्य दारिद्र्यरेषेखाली असल्याचे प्रमाणपत्र.
६. कमीतकमी एका सदस्यांची समतुल मुल्याची मालमत्ता असणे आवश्यक.
७. अध्यक्ष /सचिव यांचे सविस्तर परिचयपत्र व बचत गटाच्या सामाजिक कार्याचा उल्लेख.
८. बचत गटातील सदस्यांच्या नावाची यादी (नाव, पत्ता, वय, जात व करावयाच्या व्यवसाय, भ्रमणध्वनी क्रमांक)
९. बचत गट प्रमुखाचा थोडक्यात परिचय
१०. सक्षम अधिका-याचा ७/१२, ६ड, ८अ उतारा व मालमत्ता नोंदणीपत्रक (पीआर कार्ड) (मूळ प्रत)

कर्ज मंजूरीनंतर सादर करावयाची कागदपत्रे (वैधानिक दस्तऐवजासोबत) (Part -II)

१. बचत गटाच्या बँकेच्या पासबुकाची झेरॉक्स.
२. मागील ६ महिन्यांच्या बचत गटाच्या इतिवृत्ताची छायांकित प्रत.
३. बचत गटातील सभासदांचे रंगीत फोटो.
४. बचत गटाच्या मागील दोन / तीन वर्षांच्या आर्थिक व्यवहाराचा जमाखर्चाचा तपशील.
५. विविध शासकीय विभागाकडून बचत गटास मिळणाऱ्या आर्थिक मदतीची माहिती.
६. बँक / वित्तीय संस्था यांच्याकडे पहिल्या व दुसऱ्या टप्प्यावरील कर्जाची परतफेड केल्याबाबतचे ना देय प्रमाणपत्र.
७. सर्व सभासदांचे बेबाकी प्रमाणपत्र :- महामंडळाने विहित केलेल्या नमुन्यात अर्जदाराचे खाते असलेल्या बँकेचे/वित्तीय संस्थेचे कोणत्याही प्रकारचे कर्ज / थकबाकी नसल्याचे बेबाकी प्रमाणपत्र व इतर कोणत्याही बँकेचे / वित्तीय संस्थेचे कर्ज नसल्याबाबतचे मुळ प्रतीतील शपथपत्र.
८. विहित नमुन्यातील वैधानिक दस्तऐवज (Legal Agreement) रजिस्टर नोटरी करून घ्यावे.
९. कर्ज वसुलीचे आगावू दिनांकित राष्ट्रीयकृत बँकेचे धनादेश (२० Post Dated Cheque / ECS) घ्यावे.
१०. संबंधीत मालमत्तेवर बोजा चढलेला असावा.

२) वित्तीय आवश्यकता

(रू. हजारत / Rs. in thousands)

अ. क्र.	कार्यक्रमाचे नांव	प्रत्यक्ष रकमा २०२१-२०२२ Actuals 2021-2022			अर्थसंकल्प २०२२-२०२३ Budget Estimate 2022-2023		
		अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण
		Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total
१	२	३	४	५	६	७	८
अ	कार्याचे वर्गीकरण						
१	मौलाना आझाद अल्पसंख्याक व वित्तीय विकास महामंडळास भाग भांडवली अंशदान	--	६०,००,००	६०,३०,००	—	२५,००,००	२५,००,००
२	राष्ट्रीय अल्पसंख्याक विकास व वित्त महामंडळाला भाग भांडवली अंशदान	--	३०,००	६०,३०,००	--	५०,००	५०,००
	एकूण	--	६०,३०,००	६०,३०,००	--	२,५०,०००	२,५०,०००
ब	वित्तीय व्यवस्थेतील साधने	--			--		
मागणी क्र.	प्रधान शीर्ष ४२३५	--			--		
झेडई-०१,	४२३५०२३३	--	६०,००,००	६०,००,००	--	२५,००,००	२५,००,००
झेडई-०१,	४२३५०२४२	--	३०,००	३०,००	--	५०,००	५०,००
	एकूण	--	६०,३०,००	६०,३०,००	--	२,५०,०००	२,५०,०००

ii) Financial Requirements

(रू. हजारत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२०२४ Revised Estimates 2023-2024			अर्थसंकल्प २०२४-२५ Budget Estimate 2024-2025			Name of the Programme
अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	
Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total	
९	१०	११	१२	१३	१४	१५
						A- Activity Classification
--	१३१,८१,००	१३१,८१,००	--	२५,००,००	२५,००,००	Maulana Azad Financial Development Corporation for Minorities
--	१०,५०,००	१०,५०,००	--	५०,००	५०,००	National Minorities Development and Financial Corporation
--	१४२,३१,००	१४२,३१,००	--	२५,५०,००	२५,५०,००	Total
						B- Source of Finance
						Demand No. Major Head
--	१४२,३१,००	१४२,३१,००	--	२५,५०,००	२५,५०,००	ZE - ०२, ४२३५
--	१४२,३१,००	१४२,३१,००	--	२५,५०,००	२५,५०,००	Total

कार्यक्रम क्रमांक (४)

महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोग, मुंबई

महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोग अधिनियम, २००४ अंतर्गत सामान्य प्रशासन विभाग, शासन आदेश, दि.१ ऑक्टोबर, २००६ अन्वये राज्य शासनाने महाराष्ट्र राज्यात राहणाऱ्या मुस्लिम, ख्रिश्चन, शीख, बौद्ध, झोराष्ट्रीयन (पारसी) व जैन या लोकसमूहांना अल्पसंख्याक लोकसमूह म्हणून घोषित केले आहे. शासन अधिसूचना दिनांक १६ एप्रिल, २०१२ अन्वये महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोगास दिवाणी अधिकार प्रदान करण्यात आले आहेत.

महाराष्ट्र शासनाने राज्यातील अल्पसंख्याकांच्या हिताचे संरक्षण करण्यासाठी तसेच भारतीय संविधानाद्वारे अल्पसंख्याकाकरिता विहित करण्यात आलेल्या उपाययोजनांची अंमलबजावणी करण्याकरिता केंद्र शासनाने स्थापन केलेल्या राष्ट्रीय अल्पसंख्याक आयोगाच्या धर्तीवर महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोगास महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोग अधिनियम, २००४ अन्वये वैधानिक दर्जा प्रदान केला असून सामान्य प्रशासन विभाग, अधिसूचना दि.४ ऑगस्ट, २००६ अन्वये आयोगाचे गठन केले आहे. या आयोगाची कार्यक्षमता संपूर्ण राज्यभर आहे. महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोगाची कार्यक्षमता पुढील प्रमाणे आहे :-

१) संविधान आणि संसदेने तसेच राज्य विधानमंडळाने अधिनियमित केलेले कायदे यात तरतूद करण्यात आलेल्या संरक्षक उपाययोजना आणि अल्पसंख्याकासाठी असलेली राज्य शासनाची धोरणे आणि योजना यांच्या कामकाजावर संनियंत्रण ठेवणे.

२) अल्पसंख्याकांच्या बाबतीत होणारा भेदभाव टाळण्याच्या प्रश्नाबाबत अभ्यास, संशोधन, विकास व विश्लेषण करणे.

३) शासकीय उपक्रम, निमशासकीय संस्था, महानगरपालिका, नगरपरिषदा, जिल्हा परिषदा, पंचायत समित्या आणि ग्रामपंचायती यांच्या सेवेतील अल्पसंख्याकांच्या प्रतिनिधीत्वाचे वास्तविक निर्धारण करणे आणि प्रतिनिधीत्व अपुरे असल्यास त्याबाबतीत इच्छित पातळी गाठण्यासाठी उपाय सुचविणे.

४) राज्यात जातीय ऐक्याची सुनिश्चिती करण्यासाठी, ते राखण्यासाठी आणि त्याला उत्तेजन देण्यासाठी शिफारशी करणे.

५) अल्पसंख्याकांचे कल्याण आणि विकास यांच्या दृष्टीने, आयोगाच्या मते महत्वाची असेल, अशा इतर कोणत्याही बाबीचा अभ्यास करणे आणि समुचित शिफारशी करणे.

६) अल्पसंख्याकांना त्यांच्या अधिकारापासून वंचित ठेवण्यासंबंधीच्या तक्रारीमध्ये लक्ष घालणे, अल्पसंख्याकांच्या गा-हाण्यांचा विचार करून त्यावर वेळोवेळी यथोचित उपाय सुचविणे.

७) अल्पसंख्याकांच्या कल्याणासाठी असलेल्या पंतप्रधानांच्या १५ कलमी कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीचे समन्वयन व पर्यवेक्षण करणे.

राज्य अल्पसंख्याक आयोगाच्या रचनेत एक अध्यक्ष, एक उपाध्यक्ष व नऊ सदस्य तसेच एक सचिव यांचा समावेश आहे. राज्य अल्पसंख्याक आयोगाच्या कार्यालयासाठी १४ पदे मंजूर करण्यात आली आहेत.

महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोगामार्फत राज्यातील अल्पसंख्याकांकरिता पुढील कल्याणकारी योजना राबविण्यात येत आहेत :-

अ) अल्पसंख्याक उमेदवारांसाठी शासकीय सेवा भरती पूर्व परीक्षा प्रशिक्षण वर्ग :- या योजनेतर्गत नागरी पूर्व परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र सुरु करण्यात आली आहेत.

१) स्पर्धा परीक्षा पूर्व मार्गदर्शन केंद्र:-

संघ लोकसेवा आयोग आणि महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत होणा-या स्पर्धा परीक्षांकरिता अल्पसंख्याक लोकसमूहातील निवडक १० होतकरू उमेदवारांना राज्य प्रशासकीय सेवा प्रशिक्षण संस्थेच्या मुंबई, कोल्हापूर, नागपूर व औरंगाबाद येथील केंद्रातून प्रशिक्षण देण्यात येते. पैकी मुंबई केंद्रास ११ महिन्यांचा प्रशिक्षणाचा कालावधी देण्यात आला असून कोल्हापूर, नागपूर आणि औरंगाबाद या केंद्रांना १० महिने प्रमाणे प्रशिक्षण कालावधी देण्यात आला आहे. सदर योजना सचिव, महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोग, मुंबई यांच्यामार्फत राबविण्यात येत आहे.

२) नागरी सेवा (पूर्व) परीक्षा मार्गदर्शन केंद्र:-

संघ लोकसेवा आयोग आणि महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत होणा-या स्पर्धा परीक्षांकरिता अल्पसंख्याक लोकसमूहातील निवडक १० होतकरू उमेदवारांना यशदा, पुणे यांच्यामार्फत प्रशिक्षण देण्यात येते.

ब) मराठी भाषा फौंडेशन वर्ग :-

स्पर्धा परीक्षांमध्ये अल्पसंख्याक उमदेवार मराठी भाषेमध्ये मागे पडतात. यासाठी अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांना मराठी भाषेवर प्रभुत्व प्राप्त व्हावे याकरिता व त्यांना मूळ प्रवाहात आणण्यासाठी अमराठी शाळेत शिकणाऱ्या ८ वी ९ वी आणि १० वी च्या अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांसाठी राज्य अल्पसंख्याक आयोगामार्फत मराठी भाषेचे फौंडेशन वर्ग सुरु करण्यात आले आहेत. या मराठी भाषा फौंडेशन वर्गाचे आयोजन अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्थांमध्ये करण्यात येत आहे. सदर योजना संचालक, महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक व प्रौढ शिक्षण संचालक पुणे यांच्यामार्फत राबविण्यात येत आहे.

क) अल्पसंख्याक महिलांचे सबलीकरण :-

राज्यातील अल्पसंख्याक महिलांचे मागासलेपण व त्यांची कमकुवत आर्थिक स्थिती विचारात घेवून त्यांच्या आर्थिक व सामाजिक उन्नतीसाठी महिला आर्थिक विकास महामंडळ यांच्यामार्फत राज्यातील अल्पसंख्याक बहूल भागातील महिलांसाठी ४००० बचत गट व १३ लोकसंचालित साधन केंद्र उभारण्यास शासनाने मान्यता दिली आहे. सदर योजना ही ८ वर्षांसाठी असून याकरिता एकूण रु.२७.५४ कोटी तरतूद करण्यात येणार आहे.

ड) महात्मा गांधी शांतता पुरस्कार :-

जातीय सलोखा व शांतता राखण्यात उल्लेखनीय कामगिरी करणाऱ्या तसेच जातीय दंगलीत धर्म व जात न पाहता स्वतःचे प्राण धोक्यात घालून इतरांचे प्राण वाचविणाऱ्या व राष्ट्रीय एकात्मता व बंधुभाव वाढविण्यासाठी प्रयत्न करणाऱ्या पोलीस अधिकारी/शासकीय अधिकारी व जागृत नागरिकांना महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोगामार्फत महात्मा गांधी शांतता पुरस्कार देण्यात येतो.

इ) कौमी एकता सप्ताह :-

केंद्र शासनाच्या सूचनांनुसार दरवर्षी दिनांक १९ नोव्हेंबर ते २५ नोव्हेंबर या कालावधीत कौमी एकता सप्ताह साजरा करण्यात येतो. त्या अनुषंगाने दि.२० नोव्हेंबर हा दिवस अल्पसंख्याक कल्याण दिन म्हणून साजरा करण्यात येतो. या निमित्ताने आयोगामार्फत तरुण पिढीच्या मनात राष्ट्रीय एकात्मता व बंधुभाव वृद्धिंगत करण्यासाठी आंतर शालेय निबंधलेखन, चित्रकला स्पर्धा व आंतर महाविद्यालयीन वादविवाद व नाट्यस्पर्धा आयोजित करण्यात येतात. स्पर्धेतील विजेत्यांना आयोगातर्फे प्रथम बक्षीस रु.१०००/- , द्वितीय रु.५००/- व तृतीय रु.३००/- अशी रोख रक्कम देण्यात येते.

ई) अल्पसंख्याक हक्क दिन :-

संयुक्त राष्ट्र संघटनेने दिनांक १८ डिसेंबर, १९९२ रोजी राष्ट्र, धार्मिक, भाषिक अल्पसंख्याकांच्या हक्कांसंबंधी केलेल्या घोषणेनुसार दरवर्षी १८ डिसेंबर हा दिन अल्पसंख्याक हक्क दिन म्हणून साजरा केला जातो. सदर दिवशी महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोगातर्फे चर्चासत्र, कार्यशाळा इ. कार्यक्रम आयोजित करण्यात येतात.

२) वित्तीय आवश्यकता

(रू. हजारत / Rs. in thousands)

अ. क्र.	कार्यक्रमाचे नांव	प्रत्यक्ष रकमा २०२१-२०२२ Actuals 2021-2022			अर्थसंकल्प २०२२-२०२३ Budget Estimate 2022-2023		
		अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण
		Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total
१	२	३	४	५	६	७	८
अ	कार्याचे वर्गीकरण						
१	महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोग	७५,५३	५५,६२	१३,११५	१,२५,६७	४,००,००	५,२५,६७
	एकूण	७५,५३	५५,६२	१३,११५	१,२५,६७	४,००,००	५,२५,६७
ब	वित्तीय व्यवस्थेतील साधने						
मागणी क्र.	प्रधान शीर्ष						
झेडई -०१,	२२३५A२५८ २२३५A २४९	७५,५३	५५,६२	१३,११५	१,२५,६७	४,००,००	५,२५,६७
	एकूण	७५,५३	५५,६२	१३,११५	१,२५,६७	४,००,००	५,२५,६७

ii) Financial Requirements

(रू. हजारत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२०२४ Revised Estimates 2023-2024			अर्थसंकल्प २०२४-२०२५ Budget Estimate 2024-2025			Name of the Programme
अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	
Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total	
९	१०	११	१२	१३	१४	१५
						A- Activity Classification
१,०७,२९	२,८०,००	३८,७२९	१,४१,५१	४,००,००	५४,१५१	State Minorities Commission
						B- Source of Finance
						ZE -०१, Demand No. २२३५ Major Head २२३५ A २५८ २२३५ A २४९
१,०७,२९	२,८०,००	३८,७२९	१,४१,५१	४,००,००	५४,१५१	Total

३) कर्मचारी वर्गाचा सारांश

महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोग

राज्य अल्पसंख्याक आयोगाच्या आस्थापनेवरील अधिकारी / कर्मचारी .

अ.क्र.	पदनाम	पदांची संख्या	वेतन बॅन्ड	ग्रेड वेतन
१	२	३	४	५
	राजपत्रित, वर्ग-१			
१	सचिव	१	१४४२०-२१८२००	७६००
२	अवर सचिव	१	१५६००-३९१००	६६००
	अराजपत्रित, वर्ग-३			
३	लघुलेखक (उच्चश्रेणी)	१	९३००-३४८००	४,४००
४	रोखपाल -नि-उपलेखापाल	१	९३००-३४८००	४३००
५	लघुलेखक (निम्नश्रेणी)	१	९३००-३४८००	४३००
६	सहायक	२	९३००-३४८००	४३००
७	लिपिक-टंकलेखक	२	५२००-२०२००	१९००
८	वाहनचालक	२	५२००-२०२००	१९००
९	शिपाई	३	४४४०-७४४०	१३००
	एकूण बेरीज	१४		

कार्यक्रम क्रमांक (५) महाराष्ट्र राज्य हज समिती

सामान्य प्रशासन विभाग, शासन निर्णय, दि.२५.०४.१९९० अन्वये महाराष्ट्र राज्य हज समितीची स्थापना करण्यात आली आहे.

महाराष्ट्र राज्य हज समिती ही सल्लागार स्वरुपाची संस्था असून ती केंद्रीय हज समिती, मुंबई व राज्यातील हज यात्रेकरु यांच्यामध्ये समन्वय साधण्याचे काम करते. समितीची प्रमुख कार्ये पुढील प्रमाणे आहेत:-

- १) इच्छूक यात्रेकरूंना उपयुक्त ठरू शकेल अशी माहिती गोळा करून ती यात्रेकरूंना पुरविणे.
- २) इच्छूक यात्रेकरूंकडून अर्ज मागविणे व सोडत पध्दतीने चिड्ड्या टाकून यात्रेकरूंची निवड करणे.
- ३) इच्छूक यात्रेकरूंना सर्व बाबतीत सल्ला व मदत पुरविणे. उदा. आगाऊ लसटोचणी, वैद्यकीय तपासणी इत्यादी तसेच यासंदर्भात संबंधित स्थानिक प्राधिकरणाशी सहाकार्य करणे.
- ४) खादीमुल हुज्जाजची निवड करणे.
- ५) यात्रेकरूंना प्रवासाची सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी रेल्वे व राज्य परिवहन प्राधिकाऱ्यांशी संपर्क साधून आवश्यक वाटाघाटी करणे.

केंद्रीय हज समिती अधिनियम, २००२ मधील तरतुदीनुसार राज्य शासनाने दि.१९/१२/२०२२ व दि.१९.०१.२०२३ च्या अधिसूचनेद्वारे नव्याने राज्य हज समिती गठीत करण्यात आली आहे. महाराष्ट्र राज्य हज समितीचे कार्यालयीन कामकाज सांभाळण्याकरिता एकूण ११ अधिकारी/कर्मचारी यांची पदे मंजूर करण्यात आली आहेत.

हज यात्रेस जाणाऱ्या यात्रेकरूंसाठी आवश्यक प्रशिक्षण शिबीर आणि वैद्यकीय शिबीरांचे त्या त्या जिल्हयाच्या ठिकाणी आयोजनाचे काम महाराष्ट्र राज्य हज समितीमार्फत केले जाते.

नागपूर हज हाऊस :- दरवर्षी राज्यातून सुमारे १४ ते १५ हजार यात्रेकरु हज यात्रेकरिता प्रयाण करतात. केंद्र शासनाने मुंबई व नागपूर सह औरंगाबाद येथूनही हज यात्रेकरिता प्रयाणाची सुविधा उपलब्ध करून दिली आहे. नागपूर येथून हज यात्रेकरिता प्रयाण करणाऱ्या यात्रेकरूंच्या सुविधेसाठी नागपूर येथे हज हाऊस उभारण्यात आले आहे.

औरंगाबाद हज हाऊस :- औरंगाबाद येथून हज यात्रेकरिता प्रयाण करणाऱ्या यात्रेकरूंच्या सुविधेसाठी औरंगाबाद येथे हज हाऊस बांधण्यात आले आहे.

३) कर्मचारी वर्गाचा सारांश

महाराष्ट्र राज्य हज समिती

महाराष्ट्र राज्य हज समितीच्या आस्थापनेवरील अधिकारी / कर्मचारी.

अ.क्र.	पदनाम	पदांची संख्या	वेतन बॅन्ड	ग्रेड वेतन
अ) महाराष्ट्र राज्य हज समिती, मुंबई.				
राजपत्रित, वर्ग-२				
१	कक्ष अधिकारी	१	९३००-३४८००	४४००
२	लेखा अधिकारी	१	९३००-३४८००	४४००
अराजपत्रित, वर्ग-३				
३	सहायक	२	९३००-३४८००	४३००
४	लघुलेखक	१	९३००-३४८००	४३००
५	लघु-टंकलेखक	१	५२००-२०२००	२४००
६	लिपिक-टंकलेखक	१	५२००-२०२००	१९००
७	लेखा लिपिक	१	५२००-२०२००	१९००
वर्ग-४				
८	शिपाई	१	४४००-७४४०	१३००
ब) महाराष्ट्र राज्य हज समितीचे नागपूर विभागीय कार्यालय				
राजपत्रित, वर्ग-२				
९	उप कार्यकारी अधिकारी	१	९३००-३४८००	४४००
अराजपत्रित, वर्ग-३				
१०	वरिष्ठ लिपिक	१	५२००-२०२००	२४००
एकूण		११		

२) वित्तीय आवश्यकता

(रू.हजारात / Rs. in thousands)

अ. क्र.	कार्यक्रमाचे नांव	प्रत्यक्ष रकमा २०२१-२०२२ Actuals २०२१-२०२२			अर्थसंकल्प २०२२-२०२३ Budget Estimate २०२२-२०२३		
		अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण
		Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total
१	२	३	४	५	६	७	८
अ	कार्याचे वर्गीकरण						
१	महाराष्ट्र राज्य हज समिती	८०,५०	३,३१,८२	४,१२,३२	२,१४,७३	१५,००,००	१७,१४,७३
	एकूण	८०,५०	३,३१,८२	४,१२,३२	२,१४,७३	१५,००,००	१७,१४,७३
ब	वित्तीय व्यवस्थेतील साधने						
मागणी क्र.	प्रधान शीर्ष २२३५						
झेडई-०१,	२२३५ A २६७ २२३५ A २७६	८०,५०	३,३१,८२	४,१२,३२	२,१४,७३	१५,००,००	१७,१४,७३
	एकूण	८०,५०	३,३१,८२	४,१२,३२	२,१४,७३	१५,००,००	१७,१४,७३

ii) Financial Requirements

(रु.हजारात / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२४ Revised Estimates 2023-24			अर्थसंकल्प २०२४-२५ Budget Estimate 2024-25			Name of the Programme
अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	
Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total	
९	१०	११	१२	१३	१४	१५
						A- Activity Classification
२,०९,९३	१०,००,००	१२,०९,९३	२,२३,५७	५,००,००	७,२३,५७	Maharashtra State Haj Committee
२,०९,९३	१०,००,००	१२,०९,९३	२,२३,५७	५,००,००	७,२३,५७	Total
						B- Source of Finance
						Demand No. Major Head
२,०९,९३	१०,००,००	१२,०९,९३	२,२३,५७	५,००,००	७,२३,५७	ZE - ०१, २२३५ A २६७ २२३५ A २७६
२,०९,९३	१०,००,००	१२,०९,९३	२,२३,५७	५,००,००	७,२३,५७	Total

कार्यक्रम क्रमांक (६)
महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळ, औरंगाबाद.

केंद्र शासनाने मुस्लिम धर्मियांच्या सार्वजनिक / वक्फ मालमत्तेच्या रक्षणासाठी तयार केलेला वक्फ अधिनियम, १९९५ महाराष्ट्र राज्यात दिनांक १ जानेवारी, १९९६ पासून लागू केला आहे. शासन अधिसूचना, महसूल व वन विभाग क्र. वक्फ १०/२००१/प्र.क्र.१५४/ल-३, दि.०४/०१/२००२ अन्वये महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळ, औरंगाबाद या नावाने स्थापना करण्यात आली आहे. या मंडळाचे मुख्यालय औरंगाबाद येथे आहे. दि.२१/०२/२००८ रोजी अल्पसंख्याक विकास विभागाची स्थापना झाल्यानंतर सदर विषय अल्पसंख्याक विकास विभागाकडे हस्तांतरित करण्यात आला. सध्या महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळात ३३ कर्मचारी कार्यरत असून दि.२४/०२/२०२२ अन्वये सुधारीत आकृतीबंध मंजूर करण्यात आली असून त्यान्वये एकूण १७९ पदे निर्माण करण्यात आली आहेत.

वक्फ मंडळावरील सदस्यांच्या नेमणूका शासन स्तरावर करण्यात येतात. वक्फ अधिनियम, १९९५ च्या कलम १४ मधील तरतूदीनुसार विविध संवर्गांमध्ये मंडळावर कमीत कमी ७ व जास्तीत जास्त १२ सदस्यांची नियुक्ती करता येते. वक्फ अधिनियम, १९९५ अंतर्गत खाली नमूद संवर्गातील सदस्यांची नियुक्ती नामनिर्देशनाने अथवा निवडणुकीद्वारे करता येते :-

१. कलम १४(१) (ब) (i) संसदेचे राज्यातील मुस्लिम सदस्य (जास्तीत जास्त दोन) निवडणुकीद्वारे.
२. कलम १४(१) (ब) (ii) राज्य विधानमंडळाचे मुस्लिम सदस्य (जास्तीत जास्त दोन) निवडणुकीद्वारे.
३. कलम १४(१) (ब) (iii) राज्य बार कौन्सिलचे मुस्लिम सदस्य (जास्तीत जास्त दोन) निवडणुकीद्वारे.
४. कलम १४(१) (ब) (iv) रुपये १ लाख किंवा त्यापेक्षा जास्त उत्पन्न असलेल्या वक्फ संस्थांचे मुत्तवल्ली (जास्तीत जास्त दोन) निवडणुकीद्वारे.
५. कलम १४(१) (क) नामनिर्देशनाने १ नगर रचना किंवा व्यवसाय व्यवस्थापन, सामाजिक कार्य, वित्तीय किंवा महसूल, कृषि आणि विकास कार्य या मधील व्यवसायिक अनुभव असलेली व्यक्ती.
६. कलम १४(१) (ड) इस्लामी ईश्वर शास्त्रातील मान्यताप्राप्त विद्याव्यासंगी व्यक्तीपैकी १ सदस्य सुन्नी व १ सदस्य शिया पंथीय नामनिर्देशनाने
७. कलम १४(१) (इ) सह सचिव दर्जापेक्षा कमी नाही असे पद धारण करणारा राज्य शासनाचा एक अधिकारी नामनिर्देशनाने.

कार्यक्रम क्रमांक (७)
महाराष्ट्र राज्य वक्फ न्यायाधिकरण, औरंगाबाद

केंद्र शासनाने मुस्लिम धर्मियांच्या सार्वजनिक / वक्फ मालमत्तेच्या रक्षणासाठी वक्फ अधिनियम, १९९५ राज्यात दिनांक १ जानेवारी, १९९६ पासून अंमलात आणलेला आहे. त्या अधिनियमाखाली येणा-या प्रश्न वाद-विवादाच्या निरसनासाठी निर्णय घेण्यासाठी औरंगाबाद येथे वक्फ न्यायाधिकरण स्थापन केले.

२. आता, वक्फ (सुधारणा) अधिनियम २०१३ (२०१३ चे २७ वे) अन्वये वक्फ अधिनियम, १९९५ मध्ये सुधारणा करण्यात आलेल्या असून, कलम ८३ च्या पोट कलम (४) मधील सुधारीत तरतूदीनुसार आता त्रिसदस्यीय वक्फ न्यायाधिकरणाची स्थापना करणे आवश्यक असल्याने दि.१ ऑगस्ट, २०१७च्या शासन अधिसूचने अन्वये प्रसिध्द करण्यात आलेल्या सर्व शासन अधिसूचना अधिक्रमित करून, त्रिसदस्यीय महाराष्ट्र राज्य वक्फ न्यायाधिकरण, औरंगाबाद ची स्थापना करण्यात आलेली आहे.
३. मुस्लिम धर्मियांच्या सार्वजनिक / वक्फ मालमत्ता राज्यात सर्वत्रच मोठ्या प्रमाणावर असून, या मालमत्तांचे नियंत्रण महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळ, औरंगाबाद खाली आणणे अभिप्रेत आहे. महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळ, औरंगाबाद येथेच कार्यरत असून न्यायाधिकरणसुध्दा औरंगाबाद येथेच चालू करण्यात आले आहे.
४. वक्फ अधिनियमाच्या अनुषंगाने येणा-या वादासाठी अध्यक्ष म्हणून " जिल्हा सत्र किंवा दिवाणी न्यायाधीश, वर्ग-१ चा न्यायालयीन अधिकारी" तसेच "राज्य नागरी सेवेतील अतिरिक्त जिल्हा दंडाधिकारी अथवा या संवर्गातून सेवानिवृत्त झालेला अधिकारी" आणि "मुस्लीम कायदा व विधितत्वमीमांसाचे ज्ञानअसणारी व्यक्ती" यासंवर्गातील दोन सदस्य तसेच याव्यतिरिक्त न्यायाधिकरणाचे निरंतर कामासाठी १७ कर्मचारी वृंदाची निर्मिती करण्यात आली आहे.

महाराष्ट्र राज्य वक्फ न्यायाधिकरणाच्या आस्थापनेवरील अधिकारी / कर्मचारी

अ.क्र.	पदनाम	पद संख्या	सातव्या वेतन आयोगानुसार वेतनश्रेणी	वेतनस्तर
गट - अ -राजपत्रित				
१	अध्यक्ष	१	संवर्ग पद	
२	सदस्य (राज्य नागरी सेवेतील अतिरिक्त जिल्हा दंडाधिकारी दर्जाचा अधिकारी)	१	संवर्ग पद	
३	सदस्य (मुस्लीम कायद्याचे ज्ञान व आकलन असलेली व्यक्ती)	१	संवर्ग पद	
गट - ब				
४	सहाय्यक अधीक्षक	१	४१८००-१३२३००	एस-१५
गट - ब - अराजपत्रीत				
५	लघुलेखक (निम्नश्रेणी)	३	३८६००-१२२८००	एस-१४
गट - क				
६	वरिष्ठ लिपिक	२	२५५००-८११००	एस-८
७	लेखापाल (लिपिक)	१	२५५००-८११००	एस-८
८	लिपिक-टंकलेखक	१	१९९००-६३२००	एस-६
९	वाहन चालक	३	१९९००-६३२००	एस-६
१०	बेलीफ	१	१९९००-६३२००	एस-६
गट - ड				
११	शिपाई	२	१५०००-४७६००	एस-१
	एकूण	१५		

बाहयंत्रणेद्वारे

अ. क्र.	सेवा	मनुष्यबळ
१	वाहनचालक	२
२	शिपाई	२
बाहयंत्रणेद्वारे एकूण मनुष्यबळ		४

२) वित्तीय आवश्यकता

(रू. हजारत / Rs. in thousands)

अ. क्र.	कार्यक्रमाचे नांव	प्रत्यक्ष रकमा २०२१-२०२२ Actuals 2021-2022			अर्थसंकल्प २०२२-२०२३ Budget Estimate 2022-23		
		अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमा वरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमा वरील खर्च	एकूण
		Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total
१	२	३	४	५	६	७	८
अ	कार्याचे वर्गीकरण						
१	महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळ (२२३५ A ७४१)	---	---	---	---	१०,००,००	१०,००,००
२	महाराष्ट्र राज्य वक्फ न्यायाधिकरण (२०५३-१२५८)	१,०७,७८	---	१,०७,७८	१,६९,०८	---	१,६९,०८
	एकूण	१,०७,७८	---	१,०७,७८	१,६९,०८	१०,००,००	११,६९,०८
ब	वित्तीय व्यवस्थेतील साधने						
मागणी क्र.	प्रधान शीर्ष						
झेडई-०१,	२०५३/२२३५	१,०७,७८	---	१,०७,७८	१,६९,०८	१०,००,००	११,६९,०८
	एकूण	१,०७,७८	---	१,०७,७८	१,६९,०८	१०,००,००	११,६९,०८

ii) Financial Requirements

(रू. हजारत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२४ Revised Estimates 2023-24			अर्थसंकल्प २०२४-२५ Budget Estimate 2024-25			Name of the Programme
अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	
Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total	
९	१०	११	१२	१३	१४	१५
						A- Activity Classification
१४,२७	---	१४,२७	२५,६७	---	२५,६७	Maharashtra State Waqf Board २०५३ १२६७
१,८०,२३	---	१,८०,२३	१,९६,२१	---	१,९६,२१	Maharashtra State Waqf Tribunal २०५३ १२५८
१,९४,५०	---	१,९४,५०	२,२१,८८	---	२,२१,८८	Total
---	७,१०,००	७,१०,००	---	१०,००,०१	१०,००,०१	Maharashtra State Waqf Board २२३५A७४१
						B- Source of Finance
						Demand No. Major Head
१,९४,५०	७,१०,००	९,०४,५०	२,२१,८८	१०,००,०१	१२,२१,८९	ZE — ०१, २०५३ १२५८ २०५३ १२६७ २२३५A७४१
१,९४,५०	७,१०,००	९,०४,५०	२,२१,८८	१०,००,०१	१२,२१,८९	Total

महाराष्ट्र राज्य उर्दू साहित्य अकादमी

महाराष्ट्रामध्ये उर्दू भाषेची वाङ्मयीन प्रगती व्हावी या दृष्टीने तसेच उर्दू आणि मराठी लेखक व कवी यांच्यात वैचारीक देवाण-घेवाण व्हावी व राष्ट्रीय एकात्मतेची भावना दृढ व्हावी ह्या उद्देशाने सन १९७५ मध्ये महाराष्ट्र राज्य उर्दू अकादमीची स्थापना करण्यात आली आहे. महाराष्ट्र राज्य उर्दू अकादमीमार्फत उर्दू भाषेच्या वाङ्मयीन विकासासाठी पुढील प्रमाणे योजना राबविण्यात येतात:-

- १) उर्दू भाषेचा प्रसार व प्रचार करणे.
- २) इम्कान या त्रैमासिकाचे प्रकाशन.
- ३) राज्य व जिल्हास्तरावर चर्चासत्रे.
- ४) उर्दू महेफिले, मुशायरा इत्यादींचे आयोजन करणे.
- ५) उर्दू शाळा व महाविद्यालयांना वाङ्मयीन कार्यक्रम आयोजित करण्यासाठी सहाय्यक अनुदान मंजूर करणे.
- ६) उर्दू ग्रंथालयांना व ज्या ग्रंथालयांमध्ये उर्दू भाषेची पुस्तके ठेवण्यात येतात अशा ग्रंथालयांना नियतकालिके व पुस्तिकांच्या स्वरूपात सहाय्यक अनुदान मंजूर करणे.
- ७) उर्दू नाटय/ एकांकिका महोत्सव आयोजित करणे,
- ८) नाटय कार्यशाळेचे आयोजन करणे,
- ९) नाटय एकांकिका लेखकास उत्तेजन देण्याचे दृष्टीने लेखकांना पारितोषिके देणे.
- १०) उर्दू पुस्तकांना तसेच मराठी -उर्दू अनुवादनाच्या पुस्तकांना प्रकाशनासाठी आर्थिक मदत करणे.
- ११) उर्दू पुस्तकांसाठी पारितोषिके देणे.
- १२) १० वी, १२ वी, पदवी व पदव्युत्तर परीक्षांमध्ये उर्दू विषयात तसेच उर्दू माध्यमात पहिल्या, दुसऱ्या व तिसऱ्या क्रमांकाचे गुण प्राप्त करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना पारितोषिक देणे.
- १३) शासन मान्यताप्राप्त उर्दू ग्रंथालयांना तसेच सर्वसाधारण स्वरूपाच्या ज्या शासन मान्य ग्रंथालयांमध्ये उर्दू शाखा अस्तित्वात आहेत, अशा ग्रंथालयांना उर्दू पुस्तके/नियतकालिके उपलब्ध करून देणे.
- १४) उर्दू पत्रकारांसाठी दरवर्षी कार्यशाळेचे आयोजन करणे.
- १५) उर्दू भाषा शिकण्याची इच्छा असणाऱ्या लोकांसाठी उर्दू वर्ग सुरू करणे.

*****

२) वित्तीय आवश्यकता

(रु. हजारत / Rs. in thousands)

अ. क्र.	कार्यक्रमाचे नांव	प्रत्यक्ष रकमा २०२१-२०२२ Actuals 2021-2022			अर्थसंकल्प २०२२-२०२३ Budget Estimate 2022-2023		
		अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण
		Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total
१	२	३	४	५	६	७	८
अ	कार्याचे वर्गीकरण						
१	महाराष्ट्र राज्य उर्दू अकादमी २२३५ B ९४	---	६३,८२	६३,८२	---	१,३१,००	१,३१,००
२	महाराष्ट्र राज्य उर्दू अकादमी २२०५ ३०२७,	४,००	---	४,००	१९,६०	---	१९,६०
३	उर्दू घर २२३५ A ५५२	---	२,७२,५०	२,७२,५०	--	६,००,००	६,००,००
	एकूण	४,००	३,३६,३२	३,४०,३२	१९,६०	७,३१,००	७,५०,६०
ब	वित्तीय व्यवस्थेतील साधने						
मागणी क्र.	प्रधान शीर्ष						
झेडई -०१,	२२०५ B ९४, २२३५ A ५५२	४,००	३,३६,३२	३,४०,३२	१९,६०	७,३१,००	७,५०,६०
	एकूण	४,००	३,३६,३२	३,४०,३२	१९,६०	७,३१,००	७,५०,६०

सुधारित अंदाज २०२३-२४ Revised Estimates 2023-24			अर्थसंकल्प २०२४-२५ Budget Estimate 2024-25			Name of the Programme
अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	
Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total	
९	१०	११	१२	१३	१४	१५
						A- Activity Classification
--	११,७०	११,७०	--	२,००,००	२,००,००	Maharashtra State Urdu Academy २२३५ B ९४
१३,७२	--	१३,७२	१९,६०	--	१९,६०	Establishment of Urdu Academy 22053027
--	४,६९,००	४,६९,००	--	६,७०,००	६,७०,००	Urdu Ghar २२३५ A ५५२
१३,७२	५,६०,७०	५,७४,४२	१९,६०	८७,०००	८,८९,६०	Total
						B- Source of Finance
						Demand No. Major Head
						ZE - 01, 2205, 2235
१३,७२	५,६०,७०	५,७४,४२	१९,६०	८७,०००	८,८९,६०	Total

महाराष्ट्र राज्य पंजाबी साहित्य अकादमी, मुंबई

राज्यामध्ये पंजाबी भाषेचा विकास, भाषेचे संवर्धन, प्रगती तसेच पंजाबी व मराठी भाषेतील साहित्यिकांमध्ये वैचारिक आदान प्रदान होवून राष्ट्रीय एकात्मतेची भावना दृढ व्हावी या उद्देशाने शासन निर्णय, अल्पसंख्याक विकास विभाग, क्र.पंसाअ-२०१७/प्र.क्र.१७६/का-४, दि.०५/१०/२०१८ अन्वये महाराष्ट्र राज्य पंजाबी साहित्य अकादमीची स्थापना करण्यात आली आहे. महाराष्ट्र राज्य पंजाबी साहित्य अकादमीमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजना खालीलप्रमाणे आहेत:-

१. पंजाबी भाषेतील पुस्तके महाराष्ट्रात प्रकाशनासाठी अनुदान योजना.
२. पंजाबी भाषेतील कवी/लेखक/विचारवंत यांच्या महाराष्ट्रात प्रसिध्द होणाऱ्या पुस्तकांना पारितोषिके देणे.
३. ग्रंथालयांना पंजाबी भाषेतील नियतकालीके व पुस्तके पुरविणे.
४. पंजाबी भाषेतील वाङ्मयीन व सांस्कृतिक कार्यक्रमांचे आयोजन.
५. पंजाबी भाषेतील कार्यशाळा, परिसंवाद इ.चे आयोजन.
६. पंजाबी मेळाव्याचे आयोजन करणे.
७. पंजाबी भाषेतील उल्लेखनिय कामगिरीबद्दल पारितोषिके प्रदान करणेबाबत.
  - अ) महाराष्ट्र राज्य पंजाबी साहित्य अकादमी जीवन गौरव पुरस्कार.
  - आ) महाराष्ट्र राज्य पंजाबी साहित्य अकादमी पुरस्कार.
  - इ) नवोदित पंजाबी साहित्यिक पुरस्कार.
  - ई) पंजाबी पत्रकारिता पुरस्कार.
  - उ) शिक्षण सेवा पुरस्कार.
  - ऊ) विशेष पुरस्कार.

२) वित्तीय आवश्यकता

(रू. हजारत / Rs. in thousands)

अ. क्र.	कार्यक्रमाचे नांव	प्रत्यक्ष रकमा २०२१-२०२२ Actuals 2021-2022			अर्थसंकल्प २०२२-२०२३ Budget Estimate 2022-2023		
		अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण
		Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total
१	२	३	४	५	६	७	८
अ	कार्याचे वर्गीकरण						
१	महाराष्ट्र राज्य पंजाबी साहित्य अकादमी २२०५ ३५९१	--	--	--	१४,१६	--	१४,१६
२.	महाराष्ट्र राज्य पंजाबी साहित्य अकादमी २२३५ C २१४	--	--	--		३०,००	३०,००
	एकूण	--	--	--	१४,१६	३०,००	४४,१६
ब	वित्तीय व्यवस्थेतील साधने						
मागणी क्र.	प्रधान शीर्ष						
झेडई -०१,	२२०५ ३५९१ २२३५ C २१४	--	--	--	१४,१६	३०,००	४४,१६
	एकूण	--	--	--	१४,१६	३०,००	४४,१६

ii) Financial Requirements

(रू. हजारत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२४ Revised Estimates 2023-24			अर्थसंकल्प २०२४-२५ Budget Estimate 2024-25			Name of the Programme
अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	
Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total	
९	१०	११	१२	१३	१४	१५
						A- Activity Classification
९९	१०,००	१०,९९	१४,५०	१	१४,५१	Maharashtra State Panjabi Sahitya Academy
९९	१०,००	१०,९९	१४,५०	१	१४,५१	Total
						B- Source of Finance
						Demand No. Major Head २२०५, २२३५
९९	१०,००	१०,९९	१४,५०	१	१४,५१	ZE - 01, २२०५ ३५९१ २२३५ C २१४
९९	१०,००	१०,९९	१४,५०	१	१४,५१	Total

कार्यक्रम क्रमांक - ९

अल्पसंख्याक आयुक्तालय

अल्पसंख्याक समुदायासाठी अल्पसंख्याक विकास विभागामार्फत/केंद्र शासनामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनांची अंमलबजावणी करणे, अल्पसंख्याक विकास विभागाच्या अखत्यारितील कार्यालयाशी समन्वय साधणे, अल्पसंख्याक समुदायाच्या कल्याणासाठी राबविण्यात येणाऱ्या योजनांची प्रभावी अंमलबजावणी होण्यासाठी इतर विभागाच्या अखत्यारितील कार्यालयांशी समन्वय साधणे, विभागाचे प्रमुख क्षेत्रिय कार्यालय या नात्याने राज्यस्तरावर काम करणे, मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागास आवश्यकतेनुसार राज्यस्तरावरील माहितीचे संकलन करून अहवाल सादर करणे, केंद्र शासनाच्या १५ कलमी कार्यक्रमाची अंमलबजावणी होण्यासाठी सर्व विभागांशी समन्वय साधणे, अल्पसंख्याक समाजाच्या हितासाठी विविध विभाग व त्यांचे क्षेत्रिय कार्यालयांशी समन्वय साधणे आणि त्याबाबतची एकत्रित माहिती /अहवाल शासनास सादर करणे, अल्पसंख्याक दर्जा प्रमाणपत्र मिळण्यासाठी प्राप्त प्रस्तावांची पडताळणी करून प्रस्ताव पुढील कार्यवाहीसाठी विभागास पाठविणे, अल्पसंख्याक दर्जा प्राप्त संस्थांची पाहणी करून त्याचा तपासणी अहवाल शासनास सादर करणे, अल्पसंख्याक दर्जा प्राप्त संस्थांनी अल्पसंख्याक विद्यार्थ्यांचे अर्ज नाकारल्यास त्याची तपसणी करून शासनास अहवाल पाठविणे, जिल्हा स्तरावरील अल्पसंख्याक कक्षाकडे पाठपुरावा करणे, योजनांचा लाभ राज्यातील सर्व अल्पसंख्याक समुदायापर्यंत पोहोचण्यासाठी उपाययोजना करणे, त्याचा लाभ होतो किंवा कसे यावर देखरेख ठेवणे, योजनांची निष्पत्ती, योजनांतील त्रुटी/सुधारणा इ. सूचविणे, शासन आदेशांची अंमलबजावणी, निधीचा विनियोग, योजना/सेवा याबाबतचे सर्व प्रस्ताव शासनास पाठविणे इत्यादी सर्व बाबींसाठी अल्पसंख्याक विकास विभाग (खुद्द) व सदर जिल्हास्तरावरील अल्पसंख्याक कक्ष आणि विभागाच्या अधिपत्याखालील कार्यालये यांच्यामध्ये समन्वय साधण्याचे काम अल्पसंख्याक आयुक्तालयामार्फत होईल.

अल्पसंख्याक विकास विभागाच्या अधिपत्याखाली "अल्पसंख्याक आयुक्तालय" स्थापन करून आयुक्तालयाच्या आस्थापनेवर खालीलप्रमाणे ३६ पदे निर्माण करण्यास मान्यता देण्यात आली आहे.

अ.क्र.	पदनाम व संवर्ग	सुधारित वेतन मॅट्रीक्समधील वेतनस्तर	एकूण पदे
१	आयुक्त	संवर्ग पद	१
२	उप आयुक्त	S-२३:६७७००-२०८७००	१
३	कार्यकारी अभियंता	S-२३:६७७००-२०८७००	१
४	सहायक आयुक्त	S-२०:५६१००-१७७५००	२
५	अधीक्षक (विधी)	S-१७:४७६००-१५११००	१
६	अधीक्षक	S-१४:३८६००-१२२८००	१
७	सहायक अभियंता श्रेणी-२	S-१५:४१८००-१३२३००	२
८	सहायक लेखा अधिकारी	S-१५:४१८००-१३२३००	१
९	लघुलेखक (उच्चश्रेणी)	S-१६:४४९००-१४२४००	१
१०	लघुलेखक (निम्नश्रेणी)	S-१५:४१८००-१३२३००	१
११	सहायक संशोधन अधिकारी	S-१४:३८६००-१२२८००	२
१२	वरिष्ठ लिपिक	S-८:२५५००-८११००	३
१३	लिपिक-टंकलेखक	S-६:१९९००-६३२००	६
१४	अधीक्षक (भूमि अभिलेख)	करार पद्धतीने /बाह्यंत्रणेद्वारे/ कंत्राटी तत्वावर	१
१४	वाहनचालक	बाह्यंत्रणेद्वारे/ कंत्राटी तत्वावर	४
१५	शिपाई	बाह्यंत्रणेद्वारे/ कंत्राटी तत्वावर	८
एकूण पदे			३६

अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२४ - २०२५):- रुपये २.८९ कोटी.

कार्यक्रम क्रमांक - १०

जिल्हा अल्पसंख्याक कक्ष

अल्पसंख्याकांसाठीच्या सर्व योजनांचा तळागाळातील अल्पसंख्याक समूदायास लाभ मिळवून देण्याचे उद्दीष्ट सफल होण्याकरिता योजनांच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी प्रत्येक जिल्ह्यातील जिल्हाधिकारी यांच्या नियंत्रणाखाली अल्पसंख्याक कक्ष स्थापन करण्यात आला आहे.

प्रत्येक जिल्ह्याच्या जिल्हाधिकारी यांच्या नियंत्रणाखाली "अल्पसंख्याक कक्ष" निर्माण करून सदर कक्षासाठी खालीलप्रमाणे एकूण ८५ पदे निर्माण करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

अ.क्र.	जिल्हांची नावे	पदांची नावे			एकूण पदे
		वरिष्ठ लिपिक	लिपिक- टंकलेखक	शिपाई (बाह्ययंत्रणेद्वारे/कंत्राटी पद्धतीने)	
१	अकोला	१	१	१	३
२	अमरावती	१	१	१	३
३	छत्रपती संभाजीनगर	१	१	१	३
४	बुलढाणा	१	१	१	३
५	हिंगोली	१	१	१	३
६	जालना	१	१	१	३
७	मुंबई	१	१	१	३
८	मुंबई उपनगर	१	१	१	३
९	नागपूर	१	१	१	३
१०	नांदेड	१	१	१	३
११	परभणी	१	१	१	३
१२	ठाणे	१	१	१	३
१३	वाशिम	१	१	१	३
१४	पालघर	-	१	१	२
१५	रायगड	-	१	१	२
१६	रत्नागिरी	-	१	१	२
१७	सिंधुदूर्ग	-	१	१	२
१८	नाशिक	-	१	१	२
१९	पुणे	-	१	१	२
२०	सातारा	-	१	१	२
२१	सांगली	-	१	१	२
२२	सोलापूर	-	१	१	२
२३	अहमदनगर	-	१	१	२
२४	नंदूरबार	-	१	१	२
२५	धुळे	-	१	१	२
२६	जळगाव	-	१	१	२
२७	लातूर	-	१	१	२
२८	धाराशिव	-	१	१	२
२९	वर्धा	-	१	१	२
३०	यवतमाळ	-	१	१	२
३१	भंडारा	-	१	१	२

३२	गोंदिया	-	१	१	२
३३	गडचिरोली	-	१	१	२
३४	चंद्रपूर	-	१	१	२
३५	कोल्हापूर	-	१	१	२
३६	बीड	-	१	१	२
एकूण					८५

अर्थसंकल्पीय तरतूद (सन २०२४-२५):- रुपये ३.७४ कोटी.

कार्यक्रम क्रमांक (८)

संकीर्ण सर्वसाधारण सेवा

प्रस्तावना :-

अ) अल्पसंख्याकांच्या कल्याणासाठी मा. पंतप्रधानांचा नवीन १५ कलमी कार्यक्रम.

अल्पसंख्याकांच्या कल्याणाकरिता तत्कालिन मा. पंतप्रधान यांनी सन १९८३ मध्ये १५ कलमी कार्यक्रम जाहिर केला होता. दि.२५ फेब्रुवारी, २००५ रोजी संसदेच्या संयुक्त अधिवेशनास संबोधित करतांना मा. राष्ट्रपती यांनी "शासन विशिष्ट बाबी लक्षात घेऊन अल्पसंख्याकांच्या कल्याणासाठी नव्याने १५ कलमी कार्यक्रम आखत आहे", अशी घोषणा केली होती. सन २००५ च्या स्वातंत्र्यदिनी मा. पंतप्रधानांनी देशाला उद्देशून दिलेल्या आपल्या संदेशात असे म्हटले होते की, "आम्ही अल्पसंख्याकांसाठी सुधारित आणि प्रभावी १५ कलमी कार्यक्रम आखणार आहोत नव्या १५ कलमी कार्यक्रमाची निश्चित ध्येये ठराविक कालावधीत साध्य करण्यात येतील." याच वचनबद्धतेला अनुसरून आधीचा कार्यक्रम संशोधित करून अल्पसंख्याकांच्या कल्याणासाठी मा.पंतप्रधानांचा नवीन १५ कलमी कार्यक्रम तयार करण्यात आला आहे.

मा. पंतप्रधानांच्या नवीन १५ कलमी कार्यक्रमाची मुख्य उद्दिष्टे पुढीलप्रमाणे आहेत :-

१. अल्पसंख्याकांकरिता शिक्षणांच्या संधीमध्ये वाढ करणे.
२. आर्थिक कार्यक्रम आणि रोजगारांमध्ये अल्पसंख्याकांकरिता समान वाटा उपलब्ध करून देणे.
३. अल्पसंख्याकांच्या राहणीमानात सुधारणा घडवून आणणे.
४. सांप्रदायिक दंगलीना आळा घालणे व त्यांचे नियंत्रण करणे.

केंद्र शासनाच्या सूचनांनुसार राज्यात मा.पंतप्रधानांच्या नवीन १५ कलमी कार्यक्रमाची प्रभावीपणे अंमलबजावणी करण्यासाठी राज्यस्तरावर मा. मुख्य सचिवांच्या अध्यक्षतेखाली व जिल्हास्तरावर जिल्हाधिकार्यांच्या अध्यक्षतेखाली दिनांक ६ ऑक्टोबर, २००६ च्या शासन निर्णयान्वये संनियंत्रण समित्या गठीत करण्यात आल्या होत्या. शासन निर्णय, दि.२९ एप्रिल, २०११ अन्वये जिल्हा अल्पसंख्याक विकास संनियंत्रण समित्यांची पुनर्रचना करण्यात आली होती व सध्या ३० जानेवारी, २०१५ रोजीच्या पत्रान्वये जिल्हा अल्पसंख्याक समित्यांची पुनर्रचना करण्याबाबत राज्यातील सर्व जिल्हाधिकारी यांना कळविण्यात आली आहे.

तसेच केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनान्वये अल्पसंख्याकांच्या कल्याणाकरिता मा.पंतप्रधानांचा नवीन १५ कलमी कार्यक्रमाची राज्यात प्रभावीपणे अंमलबजावणी करण्यासाठी मा.मुख्य सचिवांच्या अध्यक्षतेखाली राज्यस्तरीय संनियंत्रण समिती शासन निर्णय, दि.६ ऑक्टोबर, २००६ रोजी गठीत करण्यात आली आहे. केंद्र शासनाच्या नवीन मार्गदर्शक सूचनांनुसार राज्यस्तरीय संनियंत्रण समितीची पुनर्रचना दि. २७ जून, २००८ च्या शासन निर्णयान्वये करण्यात आली. या राज्यस्तरीय संनियंत्रण समितीवर पंचायतराज संस्थांचे जिल्हास्तरावरील प्रतिनिधी, अल्पसंख्याकांसाठी काम करणाऱ्या अशासकीय संस्थांचे मान्यवर प्रतिनिधी आणि इतर प्रतिनिधी यांचाही सदस्य म्हणून समावेश करण्यात आला आहे.

अल्पसंख्याकांच्या कल्याणाकरिता मा.पंतप्रधानांचा नवीन १५ कलमी कार्यक्रमाचा त्रैमासिक अहवाल नियमितपणे अल्पसंख्याक कार्य मंत्रालय भारत सरकार, नवी दिल्ली यांना पाठविण्यात येतो. राज्य स्तरीय व जिल्हास्तरीय संनियंत्रण समितीची बैठक दर ३ महिन्यांनी आयोजित करण्यात येवून, या बैठकीत नवीन १५ कलमी कार्यक्रमाचा आढावा घेणे अपेक्षित आहे.

मा. पंतप्रधानांच्या नवीन १५ कलमी कार्यक्रमातील विविध कलमांना अनुसरून राज्य शासनाने आतापर्यंत केलेल्या ठळक कार्यवाहीचा गोषवारा पुढीलप्रमाणे आहे:-

१. एकात्मिक बाल विकास योजनेअंतर्गत केंद्र शासनाच्या सहयोगाने अल्पसंख्याक बहुल भागात ४३१५ अंगणवाड्या कार्यान्वित आहेत.

२. अल्पसंख्याक बहुल जिल्हयातील परभणी, जालना आणि हिंगोली येथे कस्तुरबा गांधी बालिका विद्यालये सुरु करण्यात आली आहेत.

३. उर्दू शिकविण्यास प्रोत्साहन देण्यासाठी केंद्र शासनाच्या सहकार्याने उर्दू शिकविणाऱ्या शिक्षकांना खास प्रोत्साहन भत्ता दिला जात आहे.

४. मदरशांच्या आधुनिकीकरणाचे ४५ नविन प्रस्ताव अनुदानासाठी केंद्र शासनाकडे पाठविण्यात आले आहेत.

५. अल्पसंख्याक समाजामध्ये शिक्षणाचे प्रमाण वाढविण्यासाठी केंद्र शासनाने सुरु केलेल्या
- अ) प्रि-मॅट्रिक शिष्यवृत्ती योजना,
  - ब) पोस्ट-मॅट्रिक शिष्यवृत्ती योजना,
  - क) गुणवत्ता-नि-साधन आधारित शिष्यवृत्ती योजना,
  - ड) मोफत प्रशिक्षण व संबद्ध योजना,
- इत्यादी राज्य शासना मार्फत राबविण्यात येत आहेत.
६. स्वर्ण जयंती ग्राम स्वयंरोजगार योजना, स्वर्ण जयंती शहरी रोजगार योजना, संपूर्ण ग्रामीण रोजगार योजना इ. योजना अल्पसंख्याकांपर्यंत पोहचविण्यासाठी खास प्रयत्न करण्यात येत आहेत.
७. अल्पसंख्याक बहुल भागात नवीन औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था सुरु करण्यात येत आहेत.
८. अल्पसंख्याक समाजाचा शासकीय नोकऱ्यामधील सहभाग वाढविण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य अल्पसंख्याक आयोग पुढील उपक्रम राबवित आहे :-
- अ) अल्पसंख्याक उमेदवारांसाठी शासकीय सेवा भरतीपूर्व प्रशिक्षण वर्ग ,
  - ब) पोलिस भरतीपूर्व प्रशिक्षण वर्ग,
  - क) मराठी भाषा प्रशिक्षण वर्ग,
९. अल्पसंख्याक समुदायाच्या लोकांचा जीवन मानाचा दर्जा सुधारण्यासाठी ग्रामीण गृह बांधणी योजनेत व झोपडपट्टी विकास कार्यक्रमात अल्पसंख्याकांना प्राधान्य देण्यात येत आहे.
१०. जातीय व धार्मिक दंगलींना आळा घालण्यासाठी कुशल, निष्पक्ष, निरपेक्ष, पोलिस अधिकाऱ्यांची अल्पसंख्याक बहुल भागातील पोलिस स्टेशनमध्ये नेमणूक करण्यास प्राधान्य देण्यात येत आहे.

ब) राज्यातील अल्पसंख्याकांकडून चालविण्यात येणा-या शैक्षणिक संस्थांना धार्मिक/ भाषिक अल्पसंख्याक संस्था म्हणून दर्जाची मान्यता.

भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद ३० (१) अन्वये धर्म व भाषा या निकषावर अल्पसंख्याक लोकसमुहाला आपल्या पसंतीच्या शैक्षणिक संस्था स्थापनेचा व त्यांचे प्रशासन करण्याचा अधिकार प्रदान करण्यात आला आहे.

राज्यातील अल्पसंख्याकांकडून चालविण्यात येणा-या शैक्षणिक संस्थांना धार्मिक /भाषिक अल्पसंख्याक दर्जा प्रमाणपत्र प्रदान करण्याच्या कार्यपध्दतीत सुधारणा करून ऑनलाईन पध्दतीने अर्ज स्विकारण्याबाबत www.mdd.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्थेस अर्ज उपलब्ध करून देऊन दिनांक १ जून २०१३ पासून अल्पसंख्याक दर्जा प्रमाणपत्र प्रदान करण्याबाबतचा सुधारित शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आला आहे. त्यानुसार राज्यातील अल्पसंख्याकांकडून चालविण्यात येणा-या शैक्षणिक संस्थांना धार्मिक/भाषिक अल्पसंख्याक संस्था म्हणून दर्जाची मान्यता प्रदान करण्याकरीता **online** पध्दतीने अर्ज करण्यात येत आहेत. सदर शासन निर्णयान्वये शैक्षणिक संस्थांना धार्मिक /भाषिक अल्पसंख्याक संस्था म्हणून दर्जाची मान्यता प्रदान करण्यासाठी राज्य शासनाचे सह सचिव/ उपसचिव, अल्पसंख्याक विकास विभाग, यांना सक्षम प्राधिकारी म्हणून घोषित केले आहे. लोकसेवा हक्क अधिनियम, २०१५ नुसार सदर सेवा अधिसूचित करण्यात आली व सेवेच्या कार्यपध्दतीत सुधारणा करून दि.०४ जुलै, २०१७ पासून <https://aapalesarkar.mahaonline.gov.in> या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्यात आली आहे.

क) महाराष्ट्र शासनाचा श्रीमती इंदिरा गांधी राष्ट्रीय एकात्मता पुरस्कार

दिवंगत पंतप्रधान श्रीमती इंदिरा गांधी यांच्या स्मरणार्थ राष्ट्रीय एकात्मतेसाठी विशेष कार्य करणा-या व्यक्तींची व संस्थांची निवड करून त्यांना राष्ट्रीय एकात्मता पारितोषिके प्रदान करण्याची राज्य शासनाची योजना आहे.

२) वित्तीय आवश्यकता

(रू. हजारत / Rs. in thousands)

अ. क्र.	कार्यक्रमाचे नांव	प्रत्यक्ष रकमा २०२१-२०२२ Actuals 2021-2022			अर्थसंकल्प २०२२-२०२३ Budget Estimate २०२२-२०२३		
		अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण
		Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total
१	२	३	४	५	६	७	८
अ	कार्याचे वर्गीकरण						
१	श्रीमती इंदिरा गांधी राष्ट्रीय एकात्मता पारितोषिके २०७५०६७९	---	--	---	८,२५	--	८,२५
	एकूण	---	--	---	८,२५	--	८,२५
ब	वित्तीय व्यवस्थेतील साधने		--				
मागणी क्र.	प्रधान शीर्ष		--				
झेडई- ०१, २०७५		---	--	---	८,२५	--	८,२५
	एकूण	---	--	---	८,२५	--	८,२५

ii) Financial Requirements

(रू. हजारत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२३-२४ Revised Estimates 2023-24			अर्थसंकल्प २०२४-२५ Budget Estimate २०२४-२५			Name of the Programme
अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	अनिवार्य खर्च	कार्यक्रमावरील खर्च	एकूण	
Committed	Scheme	Total	Committed	Scheme	Total	
१	१०	११	१२	१३	१४	१५
						A- Activity Classification
१	--	१	१	--	१	Smt. Indira Gandhi National Integration Awards २०७५६७९
१	--	१	१	--	१	Total
						B- Source of Finance
१	--	१	१	--	१	ZE – 01, 2075
१	--	१	१	--	१	Total

शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, मुंबई.